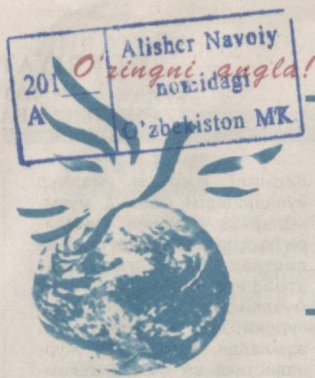

UZHURRIYAT

Mustaqil gazeta

2019-yil 29-may, chorshanba № 12 (1126)

1996-yil dekabr dan chiqarib boshlagan

Elektron manzil: info@uzhurriyat.uz www.uzhurriyat.uz

КУНДУЗИ ЁКИЛГАН ЧИРОҚНИНГ ХИРА ШУЪЛАСИ

Мазкур масалада ривожланган Европа мамлакатлари тажрибасига таяниб, ўрганилган 46 Европа давлатидан Германия, Буюк Британия, Испания, Бельгия, Франция каби 21 мамлакатда бундай тартиб жорий этилмаган. ➔ 3-бет

ТЕККИЗМАСДАН ОТИЛАЁТГАН "ТОШЛАР"

Аслида журналистлар "тўрттинчи ҳокимият" ўлароқ ижро ҳокимиятига оппозиция мақомида туриши керак эмасми? Бу вазиятда бир-бирини қўллаб-қувватлаб, хато қилган вазирми ё сенатор, депутатми ё бошқа амалдорга қўзғу тутиши керак эмасми?! ➔ 4-бет

ЗАР ҚАДРИНИ ЗАРГАРДАН СЎРАНГ

Ўзбекистон халқ устаси, таниқли заргар Фасихиддин ДАДАМУХАМЕДОВ билан гурунг Санкт-Петербург шаҳридаги Эрмитаж давлат музейида сақланган заргарлик буюмларидан иккитаси. Биринчиси Шохрух Мирзонинг сеvimли рафиқаси Гавҳаршодбегимга атаб асл сариқ олтиндан Хиротда ясалган. Бодом нусха қимматбаҳо яшил хрезолит тош ўрнатилган кўзхонаси ўттиз тишли. Тошга "Гавҳаршод бинти Фиёсуддин Тархон" сўзлари ва узук ясалган сана — ҳижрий "802" йил ўйиб ёзилган. ➔ 6-бет

Ҳафта воқеалари

Ўзбекистон Республикаси Президентининг "Ўзбекистон Республикаси аҳоли пунктларида телекоммуникация инфратузилмасини жадал ривожлантириш чора-тадбирлари тўғрисида"ги қарори 22 май куни қабул қилинди.

Олий Мажлис Қонунчилик палатаси томонидан 16 апрелда қабул қилинган, Сенат томонидан 3 майда маъқулланган "Қайта тикланувчи энергия манбаларидан фойдаланиш тўғрисида"ги Ўзбекистон Республикаси қонуни Президентимиз томонидан 22 май куни тасдиқланди.

Ўзбекистон Республикаси Президентининг "Қурилиш материаллари саноатини жадал ривожлантиришга оид қўшимча чора-тадбирлар тўғрисида"ги қарори 23 майда тасдиқланди.

Ўзбекистон Республикаси Президенти Шавкат Мирзиёев 23 май куни Қозоғистон Республикасининг Биринчи Президенти — Элбоши Нурсултон Назарбаев билан телефон орқали мулоқот қилди.

Ўзбекистон Республикаси Президенти "Экспорт фаолиятини молиялаштириш ва суғурта ҳимояси механизмларини кенгайтириш чора-тадбирлари тўғрисида"ги қарорига 24 май куни имзо чекди.

Президентимиз Шавкат Мирзиёев 24 май куни Тошкентдаги Талабалар шаҳарчасида амалга оширилаётган бунёдкорлик ишлари билан танишди ҳамда Ўзбекистон Миллий университетида олий таълим ва илмий-тадқиқот муассасалари раҳбарлари, академиклар, олимлар, ёш тадқиқотчилар билан учрашди.

Мамлакатимиз раҳбари 24 май куни пойтахтимизнинг Олмасор туманида янги барпо этилган "Сой бўйи" сайилгоҳига борди.

Президентимиз ташаббуси билан пойтахтимиздаги Талабалар шаҳарчасида Инновацион ривожланиш вазирлиги биноси барпо этилмоқда.

Германия Федератив Республикаси Президенти Франк-Вальтер Штайнмайер 27 май куни расмий ташриф билан мамлакатимизга келди. 28 май куни Қўқсарой қароғида олий мартабали меҳмонни расмий кутиб олиш маросими бўлди. Ўзбекистон ва Германия президентларининг музокаралари давомда икки томонлама ўзаро манфаатли ҳужжатлар имзоланди.

ОАВ материаллари асосида тайёрланди.

Тухфа

Меҳнат ва ижод муштарак

Зомин туманида очилган янги санаторийдан репортаж

Юртимизнинг жаннатмонанд ғўшаларидан бири — Зоминга бормаган, уни кўрмаган одам эҳтимол топилар. Аммо у ернинг бетакрор табияти, гўзал манзаралари, шифобахш чашмалари, бетимсол боғлари-ю тоғлари, самимий ва меҳнаткаш одамлари ҳақида эшитмаган киши йўқ бўлса керак. Дарҳақиқат, ана шу гўзал масканда ўтган ҳафта Навоий кон-металлургия комбинатининг санаторийси ишга туширилди. Ушбу оромгоҳнинг очилишида пойтахтимиздан Ўзбекистон Ёзувчилар уюшмасининг бир гуруҳ аъзолари, давлат ва жамоат арбоблари ташриф буюрди.

Аввало, буюк давлат ва жамоат арбоби, атоқли адиб Шароф Рашидовнинг Жиззах вилоятининг марказида қад ростлаган ҳайкали пойига, улуг ижодкорлар Ҳамид Олимжон ва Зулфияхоним хотирасига қўйилган ҳайкаллар пойига гулчамбарлар қўйилиб, ҳурмат бажо келтирилди.

Шундан сўнг, ўзининг тоза ҳавоси ва гўзал табиати билан машҳур Зомин тоғлари бағрида — Ўрикислой қишлоғида қад ростлаган шифатгоҳ томон йўл олинди. 150 ўринли

санаторийнинг 50 ўрни Ўзбекистон Ёзувчилар уюшмаси аъзолари учун ажратилган. Янги қосонада Навоий кон-металлургия комбинати ишчи-хизматчилари билан бирга мамлакатимизнинг ёзувчи ва шоирлари ҳамда уларнинг оила аъзолари мароқли дам олиши, даволаниши ва ижод қилиши учун барча қўлайликлар яратилган.

Санаторий қурилишида миллий ҳамда замонавий меъморчилик анъаналари ўз ифодасини топганини алоҳида қайд этмоқ дар-

кор. Бинонинг ташқи деворлари замонавий энергия тежамкор қурилиш материаллари билан қопланган. Мутахассисларнинг фикрича, бундай бинокорлик ашёлари иморатнинг қишда иссиқ, ёзда салқин бўлишини таъминлайди. Ушбу муҳташам бино бир ярим йилда қуриб битказилди. Санаторий замонавий мебеллар, тиббий ускуналар ва спорт анжонлари, тезкор алоқа-коммуникация воситалари билан жиҳозланган. Иситиш тизимларини ўрнатишда янги инновацион усуллар қўлланилган. Ойнаванд лифтарда атрофдаги гўзал манзарани бемалол тамоша қилиш мумкин.

Санаторийнинг мусаммад ҳавоси, ультратинафш нурлари дам олувчиларнинг соғлиғини тиклаши, айниқса, бронхит астма, юқори нафас йўллари, марказий асаб ва таянч

ҳаракат тизимлари касалликларини самарали даволаш имконини беради. Шифо масканида қончилар ва ижодкорлар учун бадиий ва ижодий кечалар ўтказишга мўлжалланган 180 ўринли амфитеатр, шунингдек, мажлислар зали, кутубхона, ошхона, спорт майдончалари, замонавий тиббий-диагностика ускуналари билан жиҳозланган физиотерапия, кислород терапияси, ўқалаш, игнотерапия, электр ёруғлик муолажаси хонаси каби барча шароитлар мавжуд. Тиббий муолажа ва мажлислар залининг томида жойлашган боғ кўпчиликни ҳайратга солиши табиий. Ундаги манзарали дарактлар ва гуллар, кичик меъморий шакллар, ўзига хос ландшафт жойибаси шоир ва ёзувчиларимизга йилнинг тўрт фаслида ҳам илҳом бағишлаши тайин.

26.05.19.

Анжуман

"Оммавий ахборот воситалари сўзда эмас, амалда "тўрттинчи ҳокимият" даражасига кўтарилиши зарур. Бу — замон талаби, ислохотларимиз талаби", дейди давлатимиз раҳбари. Хўш, ОАВ ушбу талаблар даражасига етиши учун нималар қилиш зарур? Ўзбекистон медиа бозорини ривожлантириш учун қандай ишларни амалга ошириш керак? Давлат органларининг оммавий ахборот воситалари билан ҳамкорлиги қай аҳволда? Хориж тажрибасидан бу борада нималарни ўрганиш мумкин?

ОАВ: замон ва қонунчилик

Ўзбекистон Республикаси Президенти ҳузуридаги Ахборот ва оммавий коммуникациялар агентлиги кеча Тошкентда ўтказган республика конференциясида шулар ҳақида сўз юритилди. "ОАВ соҳасида миллий қонунчиликни янада такомиллаштиришнинг долзарб масалалари" мавзусидаги анжуманда Олий Мажлис Қонунчилик палатаси ва Сенати аъзолари, давлат ва ҳўжалик бошқаруви органларининг раҳбар ва масъ-

ул ходимлари, мамлакатимизда фаолият юритаётган халқаро ва хорижий ташкилотлар, дипломатик корпус ва мамлакатимиз оммавий ахборот воситалари вакиллари иштирок этди. — Президентимиз Шавкат Мирзиёев раҳбарлигида жамиятни демократлаштириш ва ушбу жараёнда оммавий ахборот воситаларининг ролини ошириш бўйича кенг қўламли ислохотлар амалга оширилмоқда, — деди Ўзбекистон

Республикаси Президенти ҳузуридаги Ахборот ва оммавий коммуникациялар агентлиги директори Комилжон Алламжонов. — Бугунги конференциядан мақсад — депутат ва сенаторлар, давлат ва ҳўжалик бошқаруви органларининг раҳбар ва масъул ходимлари, халқаро ва хорижий ташкилотлар, дипломатик корпус вакиллари, журналист ва блогерларнинг фикрларини ўрганиш. Давлат ҳокимияти ва бошқаруви органлари фаолияти очиклигини таъминлаш, ОАВ, журналистларнинг ҳуқуқ ва қонуний манфаатларини ҳимоя қилиш, оммавий ахборот воситаларининг ўзини ўзи бошқаришида демократик механизмларни шакллантириш билан боғлиқ фикр-мулоҳазалар, тақлиф ва тавсияларини ўрганиб, уларни ишлаб чиқариётган норматив-ҳуқуқий ҳужжатлар лойиҳаларида акс эттириш чораларини кўриш.

Таъкидланганидек, давлат органларининг матбуот хизматлари фаолияти самарадорлигини ошириш соҳасидаги муаммоларни ҳал этиш юзасидан дол-

зарб вазифалар белгила-ниб, соҳага доир норматив-ҳуқуқий ҳужжатлар лойиҳалари ишлаб чиқилмоқда. 2019–2020 йилларда Ўзбекистон Республикаси ахборот соҳаси ва оммавий коммуникацияларни янада ривожлантириш дастурига асосан Агентлик манфаатдор вазирлик ва идоралар билан ҳамкорликда халқаро тажрибани ўрганган ҳолда, сўз эркинлиги ва ОАВ фаолияти бўйича халқаро рейтингларда мамлакатимиз мавқеини юксалтириш, Медиа-омбудсман лавозимини жорий қилиш, давлат ва ҳўжалик бошқаруви органларининг жамоатчилик билан алоқаларини яхшилашга эътиборни қўйишмоқда. Нодавлат теле ва радиоканаллар учун медиа бозорда тенг шароитлар яратиш бўйича ҳам зарур чоралар кўриляпти.

Тадбирда мамлакатимизда сўз ва матбуот эркинлигини таъминлаш борасида амалга оширилаётган ислохотлар халқаро ташкилотлар томонидан юксак баҳоланаётгани таъкидланди.

Хусусан, ЕХХТнинг ОАВ эркинлиги масалалари

бўйича вакили Арлем Дезир Ўзбекистонда оммавий ахборот воситаларининг эркин фаолият юритиши учун зарур шароит яратиш, журналист нуфузини муостаҳкамлаш йўлидаги ҳаракатлар, шунингдек, янгилик тарқатувчи хорижий сайтлардан ва инсон ҳуқуқлари бўйича веб-ресурслардан тўлақонли фойдаланиш имкони тикланганини эътироф этди.

Эътироф билан бирга, ОАВ фаолиятига тўғаноқ бўлаётган бир қатор камчиликлар ҳам санаб ўтилди.

— Халқнинг муносиб ҳаёт кечириши учун ўтказилаётган ислохотларнинг мазмун-моҳиятини аҳолига ва жаҳон жамоатчилигига тўғри, тезкор, холис, тўлақонли етказиб беришда оммавий ахборот воситалари, айниқса, давлат ахборот хизматларининг самарали фаолияти муҳим аҳамиятга эга, — деди ўз маърузасида Ўзбекистон Республикаси Президенти ҳузуридаги Ахборот ва оммавий коммуникациялар агентлиги директори ўринбосари Саида Мирзиёева.

Машҳур сиёсатчилар

"Олиб бораётган сиёсатининг мақсади ва амалга ошираётган ислохотларининг қўламини Ўзбекистон Президенти Шавкат Мирзиёевни буюк Хитой реформатори Дэн Сяопинга қиёс қилиш учун тўла асос беради".

Ли ЧЖАНЬШУ, Халқ Вакиллари Умумхитой Мажлиси Доимий Қўмитасининг Раиси.

Янги Хитойнинг меъмори —

Дэн Сяопин

Яқинда Хитойда ўтган "Бир макон — бир йўл" Халқаро форуми доирасидаги учрашувда Ўзбекистон Президенти Шавкат Мирзиёевга берилган бу баҳо, рамзий, қиёсий тариф ва тавсифларни ўқий туриб, Хитойдаги ислохотлар билан биз қанчалик атрофлича, жиддий қизиқаётган бўлсак,

Хитой ҳам Ўзбекистонни ва бизда содир бўлаётган барча воқеа-ҳодисаларни шунчалик диққат-эътибор билан синчиқлаб кузатиб бораётганига ишонч ҳосил қиласиз. Шунда савол туғилади: хўш, Ўзбекистон Президентига қиёсланаётган Дэн Сяопин ким? ➔ 2-3

» Иқтисодиёт

Ўзбекистон Республика товар ва хомашё биржасини (ЎзРТХБ) Фьючерс бозорлари халқаро уюшмасининг (AFM) аъзоларига таништириш, етакчи хорижий биржалар билан алоқа ўрнатиш ҳамда фьючерс савдоси соҳасида ҳамкорликни ташкил этиш ташрифнинг асосий мақсади эди.

“ЎзРТХБ” — халқаро биржалар бозорида

“ЎзРТХБ” вакиллари АҚШнинг Чикаго шаҳрида ўтган Фьючерс бозорлари халқаро уюшмасининг 22-йиллик анжуманида иштирок этди.

Анжуманда йигирмадан зиёд мамлакатнинг элликдан зиёд товар ва фьючерс биржалари, клиринг палаталари, брокерлик идоралари, тижорат ташкилотлари ҳамда етакчи инвестицион компанияларининг вакиллари иштирок этди.

Очик мулоқот шаклида ўтказилган анжуманда дериватив бозорларнинг ҳолати ва истиқболи, рақамли активлар ва криптовалюта биржаларининг тенденциялари, клиринг ташкилотларининг истиқболи, биржа тизимида молиявий технологияларнинг қўлланилиши ва биржаларнинг меъёрий-ҳуқуқий базасини баҳолаш масалалари муҳокама қилинди.

Фьючерс бозорлари халқаро уюшмаси (AFM), Чикаго товар биржаси (CME Group), Фьючерс индустриясининг уюшмаси (FIA), Америка молиявий биржаси (AFX), АҚШ миллий фьючерс уюшмаси (NFA) ва бошқа халқаро ихтисослаштирилган ташкилотларнинг раҳбарлари маъруза қилди.

2019 йил февраль ойида “ЎзРТХБ” АЖ Фьючерс бозорлари халқаро уюшмасининг (AFM) тўлиқ аъзоси бўлди. Анжуман давомида AFM аъзоларининг умумий йиғилиши бўлиб ўтди ва унда ЎзРТХБни ташкилот аъзоларига расмий таништируви ўтказилди. Шу жумладан, ЎзРТХБнинг ташкил этилиши ва ривожланишининг қисқача тарихи, ўтказиладиган савдоларнинг ўзига хос жиҳатлари ва сотиладиган товар активлари ҳамда биржанинг асосий кўрсаткичлари ва келажакда фьючерс контрактларини жорий этиш борасидаги режалари ҳақида сўз юритилди.

Тадбирда, “ЎзРТХБ” АЖнинг бошқарув раиси Фароҳидин Иброҳимов Чикаго товар биржаларининг гуруҳи (CME Group) раиси ва бош директори Терри Даффи билан учрашди. Ўтказилган суҳбат жараёнида фьючерс савдоси бўйича билим олиш йўналишида икки биржанинг ахборот алмашинуви тўғрисида келишувга эришилди.

Тадбир давомида Фьючерс бозорлари халқаро уюшмасининг раиси

Патрик Кенни ва Фьючерс бозорлари халқаро уюшмасининг президенти Пол Константино, Дубай олтин товар биржаси (DGCX)нинг Таваккалчиликларни бошқариш ва савдолар бўйича директори Эндрю Додворт ҳамда бошқа нуфузли ташкилотларнинг раҳбарлари ва экспертлари билан учрашувлар ўтказилди.

Музокаралар натижасида томонларни қизиқтирган ўзаро манфаатли масалалар белгилаб олинди, деривативлар бозорлари бўйича маълумоти экспертлар ва маслаҳатчиларни жалб қилиш бўйича дастлабки келишувларга эришилди.

Анжуман доирасида форум иштирокчилари Чикаго товар биржасининг Бош бошқарув марказига (GCC) ташриф буюрди. Марказнинг асосий вазифаси CME Globex электрон савдо тизимининг барқарор ишлашини таъминлашдан иборатдир. Биржадаги барча савдо операциялари Бошқарув маркази томонидан назорат қилинганлиги боис бозор манипуляциясига йўл қўйилмайди ва тизимнинг бутун дунё бўйлаб барқарор ишлаши кафолатланади. Хусусан, Глобал бошқарув маркази потенциал хавф турдирадиган ва савдо тизимига зарар етказиши мумкин бўлган хатарларни аниқлайди ва уларни бартараф этиш учун зарур чораларни

қўради. Марказ, шунингдек, фавқуллодда вазиятларда, аввал тизимга киритилган буюртмаларни бекор қилишда савдо иштирокчиларига ёрдам бериши ҳам мумкин.

Ялпи сессияда товар биржаларнинг молия воситаларни ўзлаштиришдаги истиқболлари муҳокама қилинди ва унда экспертлар Ўзбекистон товар-хомашё биржаси фаолиятига ижобий баҳо берди.

Халқаро анжуман якунида ялпи сессияларнинг натижалари, асосий маърузачиларнинг тақдимотлари ва дериватив бозорининг келажакдаги истиқболлари муҳокама қилинди.

Ўз навбатида эришилган келишувларнинг амалда жорий этилишини таъминлаш ва биржалараро муносабатларни ривожлантириш мақсадида, ЎзРТХБ Фьючерс бозорлари халқаро уюшмаси (AFM) ва хорижий биржалар билан ўрнатилган ҳамкорликни давом эттиради.

Маълумот учун: Чикаго товар биржаси гуруҳи (CME Group) дерива-

тивлар савдоси ва уларнинг турлари бўйича энг йirik савдо майдончиси ҳисобланади. Чикаго товар биржаси 1848 йилда ташкил этилган. CME гуруҳи 2007 йилда Чикаго товар биржаси ва Чикаго савдо палатаси бириктирилиши натижасида ташкил топан. CME гуруҳи таркибига, шунингдек, Нью-Йорк товар биржаси NYMEX, Канзас биржаси KCBT, дунё бўйича 11 та йirik филиал ва 15 та офислар қиради.

Биржада турли хил савдо воситалари қўлланилади, жумладан, валюта, товар, фюиз ставкалари, индекслар, қўчмас мулк, қимматбаҳо металллар, биржадан ташқари активлар бўйича фьючерс ва опцион контрактлари сотилади. Чикаго савдо биржасида кунига ўртача 19 млн дан зиёд битим тузилади.

Фьючерс бозорлари халқаро уюшмаси (AFM) — турли давлатларнинг биржалари, клиринг ва бошқа ташкилотлари боғлайдиган халқаро но-тижорат ташкилот. Уюшма 1998 йилда Буэнос-Айресда (Аргентина) ташкил топан. Уюшманинг асосий мақсади — янги савдо турлари ва бозорларни яратишда қўмаклашиш ҳамда ташкилот аъзолари ўртасидаги мулоқотни рағбатлантириш, алоқаларни мустаҳкамлаш мақсадида халқаро анжуманлар ташкил этиш.

Ўз мухбиримиз.

» Семинар

Ўзбекистон Журналистика ва оммавий коммуникациялар университетида “Hurriyat” мустақил газетаси таҳририяти ходимлари билан ўтган учрашувда ёш журналистларнинг ижодий изланишлари ва яратилаётган имкониятлар ҳақида гап борди. Унда университет профессор-ўқитувчилари, талабалар, амалиётчи журналистлар ва мутахассислар иштирок этди.

Изланиш ва имконият

— Ўтган йили Президенти

тимиз ташаббуси билан ташкил этилган университетимизда талабаларимизнинг тажрибали публицистлар, муҳаррирлар, шарҳловчилар ва экспертлар билан мулоқотларини — давра суҳбатлари, бахс-мунозаралар, ижодий кечалар, семинарлар ташкил этишга алоҳида эътибор қаратилмоқда, — деди мазкур олий таълим даргоҳи ректори Шерзод Қудратхужаев. — Ўзига хос ўқув семинари шаклида ўтган бу галги учрашув ҳам савол-жавобларга жуда бой бўлгани илгари чанқок ёшларнинг юксак ижодий изланишлари, яратилаётган кенг имкониятлардан самарали фойдаланишга астойдил интилишларидан далolatдир.

Мамлакатимизда оммавий ахборот воситаларини янада эркинлаштириш, уларнинг моддий-техник базасини мустаҳкамлаш, соҳага замонавий ахборот-коммуникация технологияларини кенг жорий этиш бора-сида амалга оширилаётган кенг қўламли ишлар ўзининг юксак самараларини бермоқда. Бу борада Ўзбекистон Республикасини янада ривожлантиришга қаратилган Харакатлар стратегиясида белгилиб берилган вазифалар асосида оммавий ахборот воситаларини либераллаштириш, пухта би-

Шоҳноз Шохматов фотоси

лим ва юқори малакага эга

ёш журналистларни тайёрлашга доир ташкилий-ҳуқуқий чора-тадбирлар қўрилатгани муҳим аҳамият касб этаётди.

Бу борада “Hurriyat” газетаси таҳририяти томонидан ҳам изчил ишлар амалга оширилаётди. Ўзбекистон Республикаси Олий Мажлиси ҳузуридаги нодавлат-но-тижорат ташкилотларини ва фуқаролик жамиятининг бошқа институтларини қўлаб-қувватлаш жамоат фонди билан ҳамкорликда ижро этилаётган “Харакатлар стратегияси — юксалиш стратегияси” мавзусидаги лойиҳа бўйича газетада ўтган давр мобайнида ўнлаб мақола, суҳбат, репортаж ва интервюлар чоп этилди. Уларда Харакатлар стратегиясида белгиланган вазифа-

да газета муаллифлари ўртасида ташкил этилган «Харакатлар стратегияси: тараққиёт ва демократия пойдевори» мавзусидаги энг яхши материаллар танлови муҳим аҳамият касб этмоқда. Унда, навқирон журналистлар, билан бир қаторда талабалар ҳам иштирок этаётди.

Мулоқот чоғида “Харакатлар стратегияси”ни ўзига хос жиҳатлари, илғор фикрли, фаол фуқаролик позициясига эга, замонавий билим ва хорижий тилларни пухта эгаллаган ёш журналист кадрлар тайёрлаш, тил ва маҳорат масалалари, ижтимоий муаммолар ва журналист суриштируви каби мавзуларда қизгин бахс-мунозаралар бўлди. Амалий тақлифлар айтилди.

Шахло ҲАМРОЕВА.

Ахборот хизматлари:

сифат ҳамда самара уйғунлиги

Давлат ва ҳўжалик бошқаруви органлари, сиёсий партиялар ахборот хизматлари фаолиятини давр талаблари даражасида ташкил этиш фуқароларнинг ахборот соҳасидаги ҳуқуқларини таъминлашда муҳим аҳамиятга эга.

Урганч шаҳрида Ўзбекистон Республикаси Президенти Администрацияси ҳузуридаги Ахборот ва оммавий коммуникациялар агентлиги томонидан “Ахборот хизматлари фаолиятига оид назарий ва

амалий жиҳатлар” мавзусида ташкил этилган ўқув-семинари ушбу кенг қўламли вазифани рўйбоя чиқариш масалаларига бағишланди. Унда Қорақалпоғистон Республикаси ва Хоразм вилояти давлат

ва ҳўжалик бошқаруви органлари, сиёсий партиялар ахборот хизматларининг етмишдан ортиқ ходими иштирок этди.

Семинарда иштирокчилар ОАВлар билан ҳамкорликни кучайтириш бўйича миллий ва хорижий таҳрибани ҳамда ташкилотлар фаолиятида учраётган камчиликлар ва уларни бартараф этиш усулларини амалий машғулотлар орқали чуқур ўргандилар.

Алишер РАҲМОНОВ,
“Hurriyat” мухбири.

Янги Хитойнинг меъмори — Дэн Сяопин

Дунё Хитой раҳбарларидан Мао Цзе Дунни, Чжоу Эньлайни, Гомендан партиясининг раҳбари Чан Кайшини яхши билади. Улар мамлакат тарихида катта ва ўчмас из қолдирган бўлса ҳам, эски Хитойнинг аънавий ички ва ташқи сиёсати билан боғлиқ шахслар эканлиги маълум. Дэн Сяопин эса бугун иқтисодиёти мисли кўрилмаган суръатлар билан ривожланиётган Чин давлатининг раҳбари, Янги Хитойнинг меъмори, асосчиси сифатида дунёга танилган.

Энциклопедик лугатларда шундай тарифни ўқиймиз. “Дэн Сяопин — Хитой сиёсатчиси, Хитой Коммунистик партиясининг арбоби, амалда бирон марта биринчи раҳбар лавозимида ишлаган. Аммо тақдир тақозиси, давр талаби ва халқ истак-хоҳиши билан 1970 йил охиридан 1990 йиллар бошига қадар аҳолиси бир миллиарддан ортиқ Хитой Халқ Республикасининг “тегирмон тоши”ни қиритган, уни амалда бошқарган шахс”.

Таъкидлаш жоизки, Дэн Сяопин раҳбар учун жуда муҳим, ноёб қобилиятга эга давлат арбоби эди. Инсоният тарихида одатда киргин-барот уруш, тўс-тўполонлар, жанжал ва моҳороларсиз ҳал бўлмайдиган ишларни музокара, муросяма, дора, тинч йўл билан урдасидан чиқарди. У бир-бирига қарама-қарши икки тушунчани, бири иккинчисини инкор этувчи икки илмий-назарий концепцияни, икки ижтимоий-сиёсий тузумни, икки дунё, икки оламни ўзаро келиштириб, уларни бирлаштира олган буюк тарихий шахс, йirik давлат арбоби, ислохотчи-реформатордир. Унинг тақдирини осон кенгани йўқ. Эгаллаб турган лавозими пиллапожларида у бир кўтарилар, кейин қайта тушарди ва яна лавозимга тикланар эди. Фаолияти мобайнида уч марта юқори масъул лавозимлардан четлатилган. Таъкид остида бўлган,

сурғун қилинган, аммо ватанининг тақдирига беварқ қарай олмайдиган бу давлат ва жамоат арбоби сиёсий аренада қайта ва қайта пайдо бўлди. Айтгандек, “дэн сяопин” деган сўзнинг ўзи хитойчага — енгилмас, ғолиб, мустаҳкам иродали, ўзбекча айтганда, елкаси ерга тегмайдиган полвон, пахлавонлардан дегани эди.

Дэннинг бўйи паст, жасур, буюк бўлмайдиган феъл-атворга эга, мустақил, дахлсиз фикрлайдиган донишманд эди. Дэн Сяопиннинг беш фарзанди: уч қизи, икки нафар ўғли бор. Катта қизи санъатшунос, иккинчи ўғли “маданий инқилоб”дан, хунвей-бинлардан қаттиқ азоб чеккан, ўша Хитой “маданий инқилоб”чиси тамғасини танасида, вужудида олиб юрган ногирон, Умумхитой ногиронлар федерациясининг раиси, иккинчи қизи ХХР фан ва техника вазирининг ўринбосари, кичик қизи “Менинг отам — Дэн Сяопин” китобининг муаллифи, кичик ўғли Пекин университетининг табиий фанлар факультетини битирган, Америка Қўшма Штатларидаги Ротчерст университетидан профессор.

Дэн Сяопин 1904 йили 22 августда Сичуань провинциясининг Гуаньань округида зиёли оилада дунёга келган. Унинг тарбия, маориф, маърифат нима эканини яхши тушунадиган, камбағалпарвар отаси Дэн Вэньмин катта ўғли Дэнни Чунцзинда энг яхши ўрта мактаблардан бирининг тайёрлов курсига ўқитишга беради.

Хужжатларда Дэннинг исми Сянъшэн деб ёзилган эди. Сянъшэн хитойчадан таржима қилинганда, “донишманддан ҳам ақли” деган маънони англата экан. Шу сабаблани, мактабда ўқиган пайтида ўқитувчисининг тақлиди билан келажакда буюк сиёсатчи бўладиган ўспирин — Дэн Сяопин, кейинроқ Дэн Сяопин деб атала бошлади.

1919 йили Дэн фаолиятини инқилобчиликдан

бошлаб кейинчалик катта давлат арбоблари бўлиб етишган: Хо Ши Мин (Вьетнам Демократик Республикасининг биринчи президенти), Чжоу Эньлай (ХХР Давлат Кенгашининг биринчи раиси) ва Пол Пот (Камбоджа Бош вазири) каби 80 талаба қаторида Парижга ўқишга кетди. Дэн у пайтда 15 ёшда эди. Францияда моддий қийинчиликка учраган, аввал, темир-руда қонига, сўнгра “Рено” автомобиль заводида ўт ўчирувчи, официант бўлиб ишлайди. Ана шу йиллари онасидан ажралиб қолади.

Францияда Дэн ўзининг ёши улғу дўстлари таъсирида марксизм билан қизиқиш қолади ва уларга қўшилиб омма орасида тарғибот-ташвиқот ишларини юритади. 1921 йили Дэн Хитой Коммунистик Ёшлар Иттифоқига қиради. 1923 йилнинг иккинчи ярмида Хитой Коммунистик партиясига аъзо бўлади ва Хитой Коммунистик Ёшлар Иттифоқи Европа бўлимининг раҳбарларидан бирига айланади.

1926 йили Дэн Сяопин Москвадаги И.Сталин номидаги меҳнатқилчи Университетидида ўқийди.

Шарқдан, Хитойдан кўп жиҳатлари билан кескин фарқ қиладиган Фарб дунёсини кўрган, кўп орзу ният, режаларга тўла Дэн 1926 йилнинг сентябрида ватанига қайтади. 1934 йили декабрда Хитой Компартияси Марказий қўмитаси Секретариатига мудири этиб тайинланади. Маорчиларга қарши чиққан Го-минданлар ҳаракатига қарши курашади.

Хитой Халқ Республикаси ташкил топан 1949 йили Дэн Сяопин, кейин тақдирда муҳим ўрин тутган, мамлакатнинг жанубий фарбий районларига ишга юборилади. У ерда партия қўмитасининг биринчи котиби лавозимида ишлайди.

1957 йили Мао Цзедун Дэн Сяопинни Хитой Компартияси Марказий Қўмитасига Бош котиб лавозимига тақлиф этади. Дэн Маонинг хаёти пайтида унинг меъросхўри деб эълон қилинган Лю Шаоци билан биргаликда Хитойнинг “Буюк юксалиш” дастурида йўл қўйилган камчиликларни бартараф этиш мақсадида янги иқтисодий ислохотларга киришади. Муваффақиятли чиққан бу фаолияти унга партия олдида ҳам, халқ олдида ҳам катта обрў-эътибор олиб келади.

Мао Цзедун вафотидан кейин ҳукумат бошида бош вазир Хуа Гофен турган бўлса ҳам, дунёқараши халққа яқин бўлган, бошқарув аппаратларида анчадан бўён ишлайётган, маслаҳат олишга барча унинг олдида ошмадиган Дэн Сяопин мамлакатнинг бош сиёсий, иқтисодий, бир сўз билан айтганда ҳақиқий раҳбари бўлиб қолади.

Мао ҳукмронлигининг сўнгги йилларида узок давом этган ва халқнинг тинқасини қуритган “маданий инқилоб”дан сўнг ҳам жисмоний, ҳам маънавий ҳолдан топан, иқтисоди қашшоқлашган, боз устига тобора авж олиб бораётган фуқаролар уру-

шига фарқ бўлиб кетиш арафасида турган Хитойда раҳбарлик лавозимига келган Дэн Сяопин қадимда ҳўкм сурган барча бошқарув усуллари, ижтимоий-сиёсий тузумларни чуқур идрок этиб, таҳлил қилиб, хулосага келади ва мамлакатни янги йўлга бошлайди. Дэн “Хитойнинг ўзига хос жиҳатларга эга социализм”га, умумхалқ давлатига асос солади, бир миллиарддан ортиқ аҳолига эга жамиятга бундан бўён мутлақо янгича фикрлашни, янгича ишлашни тақлиф этади, юқори самара берадиган жиҳдий иқтисодий ислохотлар ташаббускори бўлиб чиқади ва тарихан қисқа давр ичида Хитойни жаҳон бозорининг узвий бир қисмига айлантиришга муваффақ бўлади.

Фарб илмидан баҳраманд бўлган, уларнинг тажрибасини ўрганган, тиниб тинчимас Дэн Хитойдек аҳолиси фавқуллодда кўп, худуди ниҳоятда катта давлат иқтисодиётини ривожлантиришнинг ўзига хос янги, ҳар бир ишининг натижаси, унинг юқори самарасига йўналтирилган механизмларини топандек бўлади. 1961 йили Гуанчжоу конференциясида, сиз билан бизга, жумладан бутун дунёга жуда таниш бўлиб қолган: “Мушукнинг қора ёки оқ рангда бўлишига қараманг, муҳими у сичкон тута билиши керак, бундай мушук — яхши мушукдир”, деган машҳур иборасини ишлатади.

Хитойда “Ўтганлар хотирасини ёдлаш” аънавий байрами кунидан сўнг Дэн Сяопиннинг сиёсий ҳаётида яна огир кўнлар бошланади. Халқ Чжоу Эньлайни хотирасига бағишланган маросимда кўчага чиқади. Бу маросим 1976 йилги Тяньаньмэнь майдонидаги тўқнашувга айлиб кетади. Маонинг хотини бошлик “тўрт қароқчилар гуруҳи” бу ишни Дэн Сяопин ташкил қилган деб айблади ва яна барча лавозимлардан бўшатилди. Лекин Дэн партия сафидан қолган эди. 7 апрель кунини Дэн қамқоққа олинди. Эртаси кун эрталаб “Женьминь жибао” газетасида Тяньаньмэнь майдонида бўлиб ўтган воқеалар тўғрисида мақола чоп этилади. Унда Дэн — аксиланқилоччи унсур, деб эълон қилинади.

“Маданий инқилоб” даврида қўллаб раҳбар қадрлар йўқ қилинган эди. Не бахтки, ана шундай тақликали огир пайтда (1976 йил сентябрь) кўпдан бўён халқ дилида юрган Дэн Сяопин Хитойнинг ягона лидери бўлиб қолади. (Айтиш лозимки, Мао Цзедун вафотига қадар Дэнда сакланиб қолган битта лавозим, у ҳам бўлса ХХР Давлат Кенгашининг Раисининг ўринбосари лавозими бор эди). Халқнинг меҳри ва ана шу лавозими унга ёрдам беради.

Мамлакат ижтимоий-сиёсий ҳаётида муҳим роль ўйнай бошлаган Дэн 1977 йили “Буюк пролетар маданий инқилоби”ни қонундан ташқари, бекор деб эълон қилиб, “Пекин баҳори” номи остида янги кампанияни бошлаб юборади. “Пекин ба-

► Ҳуқуқ

Оммавий ахборот воситаларида (жумладан, "Hurriyat" газетасининг шу йил 7-сониди) ва ижтимоий тармоқларда аҳоли, хусусан, сайловчиларимиз томонидан Ўзбекистон Республикаси Вазирлар Маҳкамасининг 2019 йил 9 апрелдаги №292-сонли қарори билан йўл ҳаракати қоидаларига киритилган ўзгаришлар кўплаб муҳокамаларга сабаб бўлмоқда.

Кундузи ёқилган чироқнинг хира шуъласи

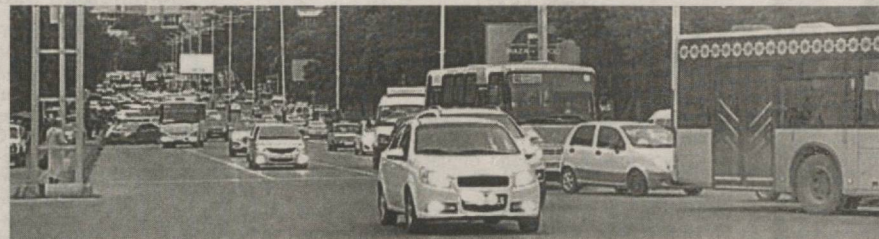
Куннинг ёруғ пайтида барча автомобилотранспорт воситаларининг яқини ёритувчи чироқларини ёқиш шартлиги ҳаракатланиш шартлиги белгиланганлиги кўплаб муҳокамаю эътирозларга сабаб бўлмоқда. Бундай ўзгариш киритишга асослар етарли эмаслиги, транспорт воситаларининг буғунги кундаги техник ҳолати мос келмаётганлиги билан боғлиқ ҳақли фикрлар билдирилмоқда. Жумладан, Олий Мажлис Қонунчилик палатаси депутатларига ҳам сайловчилар томонидан шу мазмундаги кўплаб мурожаатлар тўшмоқда.

Биз бу ёрнда янги ҳужжатнинг ишлаб чиқиши ва қабул қилинишидан асосий мақсад ҳайдовчи ва пёддаларнинг ҳавфсизлигини таъминлашда юқори натижаларга эришиш назарда тутилганлигини эътироф этамиз. Аммо...

Биринчидан, Ўзбекистон шароитида бундай қарорни қабул қилишда ўзига хос хусусиятлар инобатда олинмаган. Жумладан, Ўзбекистонда йил давомида сутканинг асосий қисми ёп-ёруғ вақтга тўри келиши сабабли пёддалар ва йўловчиларнинг ҳаракатланишида инсон ҳаётининг афроди тўлиқ илғаб олиши учун куёш ёруғлиги етарли эканлиги.

Иккинчидан, мамлакатимиз иқлим шароитини инобатда олсак, йил давомида кунларнинг асосий қисми иссиқ, ёнғингар-чиқисиз, туман ва ҳаво кам булутли минтақа эканлиги инобатда олинмаган. Масалан, Молдовада бундай тартиб фақат қиш мавсумида жорий этилган ва тартибни бузганлик учун жарима чоралари қўлланилмайди.

Учинчидан, кундуз кунлари, шу жумладан ёз фаслида ҳароратнинг ўта юқори вақтида ҳам чироқларнинг ёқиш юрилишига эски русумдаги ав-

томобилларнинг техник жиҳатдан мос келмаслиги.

Мазкур масалада ривожланган Европа мамлакатлари тажрибасига таянган, ўрганилган 46 Европа давлатидан Германия, Буюк Британия, Испания, Бельгия, Франция каби 21 мамлакатда бундай тартиб жорий этилмаган. Бундай тартиб жорий этилган 25 давлатда барча автомобиль ишлаб чиқарувчиларга автомобилларга кундузи автоматик тарзда ёнувчи чироқларни ўрнатиш мажбурияти белгиланган. 2011 йилгача ишлаб чиқарилган, автоматик чироқлари ёнмайдиган автомобиль эгаларига эса мажбурий чироқларни ёқиш юриш тартиби йўқ. Шунингдек, мазкур масала бўйича белгиланган жарималар миқдори улардаги мос ўртача ойлик иш ҳақига нисбатан олганда нисбатан оз миқдорни ташкил этади. Масалан, йўл ҳаракати қоидалари энг кам бўзлабидан ва энг ҳафсиз йўлга эга Швецияда белгиланган жарима миқдори ўртача ойлик иш ҳақининг 40 дан бирини ташкил этса, ушбу тартибга риоя этмаслик оқибатида тўланиши керак бўлган жарима миқдорлари ўртача ойлик иш ҳақига нисбатан Италияда 85 марта, Латвияда 146 марта, Словенияда 56 марта, Финляндияда 82 марта кам миқдорни ташкил этади. Бизда эса белгиланган жарима ўртача ойлик иш ҳақига нис-

батан ўта юқори белгиланган ва тахминан 16-17 марта кам миқдорни ташкил этмоқда.

Тўртинчидан, ушбу қабул қилинган қарор лойиҳаси 2018 йилнинг 11 декабридан 31 декабригача бўлган даврда жамоатчилик муҳокамасига қўйилган эди. Лойиҳани 542 нафар одам кўрган ва жами 55 тахлиф билдирилган. Ушбу тахлифларнинг энг кўп қисми, яъни 17 таси лойиҳанинг айнан муҳокамаларга сабаб бўлган қисмига нисбатан билдирилган. Бироқ, сўнгги йиллардаги амалиётга мос равишда ижтимоий аҳамиятга эга муҳим норматив ҳуқуқий ҳужжатлар кенг жамоатчилик муҳокамасига қўйилиши ва билдирилган тахлифлар асосида тақомиллаштирилиб, шунга мос равишда кўриб чиқиш бўйича ҳуқуқий асос ва амалиёт бўлишига қарамадан, ҳужжатда жамоатчилик фикри —демак, халқнинг фикри инобатда олинмаган.

Бешинчидан, 2016 йил сентябр ойига қадар амалда бўлган йўл ҳаракати қоидаларининг 138-бандидан келиб чиқиб, Ўзбекистон Республикасининг Мазмурий жавобгарлик тўғрисидаги кодекснинг 128-моддасида "ташки ёритиш асбобларидан фойдаланиш қоидаларини бузганлик" учун энг кам иш ҳақининг иккидан бир қисми миқдорига жарима белгиланган бўйича Ўзбекистон Республикасининг 2016 йил 23 сентябрдаги Қонуни тахрири-

даги диспозицияси депутатлар томонидан маъқулланиб, қонун қабул қилинган эди. Ўша вақтда амалда бўлган йўл ҳаракати қоидаларининг 138-бандида "куннинг ёруғ вақтида яқини ёритувчи чироқлар транспорт воситалари ташкил-ланаётганда; йўловчиларни таш-ийётган автобус ва йўналиш-ли транспорт воситаларида; болалар гуруҳини ташкилий ташишда; ҳавфли, катта ўлчам-ли ва оғир вазнли юкларни та-шишда; механик транспорт во-ситаларини шатакка олишда (шатакка олиб кетаётган транс-порт воситасида); мотоцикл ва мопедларда ёқиши шарт" эканлиги белгиланган бўлиб, депутатларимиз мана шу шарт-ларга мос жавобгарлик белги-ланишини маъқуллаган эдилар.

Шундай экан, Вазирлар

Маҳкамасининг 2019 йилнинг 9 апрелидаги қарори билан йўл ҳаракати қоидаларининг 138-бандига киритилган "Кун-нинг ёруғ вақтида барча авто-мототранспорт воситалари яқини ёритувчи чироқларни ёқиш шарт" деган ўзгариш Ўзбе-кистон Республикасининг 2016 йил 23 сентябрдаги қону-нини тегишли қисми концеп-циясига мос келмайди.

Олтинчидан, амалдаги тар-тибларга кўра Тадбиркорлик фаолиятини амалга ошириш тартиб-таомилини мураккаб-лаштириши ва тадбиркорлик субъектларига янги мажбурият-ларни юклашни назарда туту-ви, шунингдек, тадбиркорлик субъектлари жавобгарлигининг янги чораларини белгиловчи норматив ҳужжатда унинг (ёки унинг бир қисмининг) кучга ки-риши мuddати кўрсатилган бўлиши керак. Бунда норма-тив ҳужжатнинг кучга кириши мuddати у расмий эълон қилинган кундан бошлаб уч ой-дан кам бўлмаслиги керак.

Бироқ, ушбу қабул қилинган қарорда йўл ҳаракати қоидала-рига киритилган ўзгаришлар қачондан кучга ки-рилиши кўрсатилмаган ва қарор эълон қилингандан бир ой ўтган амалиётга жорий этилди.

Эттинчидан, Вазирлар Маҳкамасининг тадбиркорлик фаолиятини амалга ошириш масалаларини тартибга солув-

чи ҳужжатлари лойиҳалари му-ҳокама қилиниши ва белгилан-ган тартибда тадбиркорлик фаолиятига таъсири баҳолани-ши керак. Ишлаб чиқувчи то-монидан тайёрланган Вазир-лар Маҳкамасининг ҳужжатла-ри лойиҳалари манфаатдор ва-зирликлар ва идоралар билан келишилиши шарт. Вазирлар Маҳкамаси ҳужжатнинг лойи-ҳасини тегишли давлат орган-лари ва бошқа ташкилотлар билан келишиш учун жавоб-гарлик ишлаб чиқувчига юкла-нади. Жумладан, Ўзбекистон Республикаси Савдо-саноат палатаси билан — тадбиркор-лик фаолиятини амалга оши-ришга бевосита ёки билвоси-та таъсир қилувчи масалалар-га оид лойиҳалар мажбурий тартибда келишилиши белги-лаб қўйилган бўлса-да, бундай келишув бўлганлиги масъул-лар томонидан билдирилмади.

Шунингдек, Ўзбекистон Республикаси Адлия вазирли-ги Вазирлар Маҳкамасининг ҳужжатлари лойиҳаларини уларнинг қонунчиликка, халқ-аро шартномалар нормалари-га, мамлакатимизда амалга оширилаётган ислохотларнинг мақсадлари ва вазифаларига, қонунчилик техникаси қоида-ларига мувофиқлигини аниқ-лаш, уларда коррупция намо-ёи бўлиши, бошқа ҳуқуқбузар-ликлар содир этилиши, шу-нингдек, жисмоний ва юридик шахслар учун ортиқча маъму-рий ва бошқа чекловлар туғ-дирадиган шарт-шароитлар яратадиган қоидалар ва нор-маларни аниқлаш юзасидан ҳуқуқий экспертизадан ўткази-ди. Бироқ, ушбу тартиб ҳам тўлиқ амалга оширилмаган.

Ушбу асослардан келиб чи-қан ҳолда биз, бир гуруҳ де-путатлар, Ўзбекистон Респуб-ликаси Вазирлар Маҳкамасига ҳамда Ички ишлар вазирли-га Вазирлар Маҳкамасининг 2019 йил 9 апрелдаги №292-сонли қарори билан йўл ҳара-кати қоидаларига "куннинг ёруғ вақтида барча автомобилотран-спорт воситалари яқини ёри-тувчи чироқларни ёқиш шарт" лиги бўйича киритилган ўзгариш-ни бекор қилиш ёки жамоат-чилик фикрини инобатда олган ҳолда, тақомиллаштириш, жумладан, бундай қоидабузар-лик учун жарима белгиланмас-лик масаласини кўриб чиқиш бўйича тахлиф киритдик.

Ушбу қилмазлик, яқин кун-ларда мазкур масала ўзининг ижобий ечимини топади.

Расул КУШЕРБОВ,
Абдурашид
АБДУКОДИРОВ,
Жамшид ПИРМАТОВ,
Олий Мажлис Қонунчилик
палатаси депутатлари.

ОАВ: замон ва қонунчилик

1 — Ахборот хизмати давлат органлари ва фуқаролар ўртасидаги мулоқотни амалга оширувчи кўприк вазифасини бажаради. Мазкур мулоқот қанчалик яхши таъминланса, давлат орган-ларига бўлган ишонч ва ҳурмат шунча ортади.

Саида Мирзиёева иш ҳажмининг кўпчилиги ва қўшимча вазифалар юклатилгани туфайли ахборот хизматлари қоникарсиз ахволда эканини алоҳида қайд этди. Таъкидландики, ўндан ортиқ республика даражасидаги давлат идораларида ва икки юзга яқин туман (шаҳар) ҳокимликларида ҳалигача ахборот хизматлари йўлга қўйилмаган. Кўпгина давлат органларининг раҳбарлари бу масалага жиддий эътибор қаратмапти, шатлар малакали мутахассислар билан тўлдирилмаган.

Давлат органларининг веб-сайтлари, ижтимоий тармоқлардаги саноатчилик, мобил мессенжерлар орқали тезкор ахборот тарқатиш ишлари оқсамқда. Натижада фуқаролар янгиликларни ҳорижий манбалардан олишни, ўз мурожаатларини чет эл ОАВ орқали чиқаришни афзал қўраётди.

Бундан ташқари, маъруза давомида "Давлат ҳокимияти ва бошқаруви, ҳўжалик бошқаруви органлари ҳамда бошқа ташкилотларнинг жамоатчилик билан алоқаларини тўдан тақомиллаштириш ҳамда ахборот хизматлари фаолиятини ривожлантириш чора-тадбир-лиги тўғрисида"ги Ўзбекистон Республикаси Президентининг қарорини қабул қилиш тахлифи илгари сурилди. Қарор лойиҳаси айни пайтда жамоатчилик муҳокамасига қўйилган. Унда ахборот хизматларининг асосий вазифалари, ваколатлари, мажбуриятлари, матбуот котибларининг ташкилотдаги ўрни ва

мақоми ҳуқуқий кафолатланмоқда.

Халқаро майдонда Ўзбекистоннинг ийжи ва нуфузини ошириш бўйича мутлақо янги механизм яратиш, яъни республикамизнинг чет элдаги элчи-хоналари ва диплома-тик ваколатхоналарида мавжуд пресс-атташе лавозимларини ахборот иши бўйича масла-хатчи лавозимига ўз-гариш тақлифи ҳақи-да ҳам сўз борди.

Ўзбекистон Журна-листика ва оммавий коммуникациялар уни-верситетида жамоатчи-лик билан алоқалар бўйича янги факультет ҳамда матбуот котиби тайёрлаш бўйича ма-гистратура йўналиши-ни, Президент ҳузури-даги Давлат бошқару-ви академиясида ҳар икки йилда камида бир марта малака ошириш курсларини ташкил этиш режалаштирила-ётгани қайд этилди.

Анжуманда ОАВ ва журналистлар ҳуқуқ ва манфаатларини ҳимоя қилишнинг институ-ционал асосларини ри-вожлантириш, медиа ҳамжамиятида ўзини ўзи бошқаришнинг де-мократик механизмла-рини шакллантириш юзасидан ўнлаб маъру-залар тингланди. Дав-лат органларининг ОАВ билан ҳамкорлиги бўйича Европа, ОАВ-нинг иқтисодий муста-қиллигини кўтаришда ҳориж тажрибалири ху-сусида сўз борди.

Конференцияда тингланган маърузалар юзасидан савол-жавоб, баҳс-мунозаралар, та-лиф ва тавсиялар ўрта-га ташланди. Билди-рилган фикр-мулоҳаза-лар мамлакатимизда сўз ва ахборот эркин-лигини таъминлаш, ОАВ ва фуқаролик журна-листикасини ривожлан-тириш, журналист мав-қеи ва давлат органла-ри очиклик даражаси-ни оширишнинг ҳуқуқий асосларини тақомил-лаштиришга хизмат қилиши қайд этилди.

Х.АХМАДЖОНОВА.

хори" тароналари остида "маданий инқилоб"ни танқид қилишга рухсат этилади. Бу эса илгариги қотиб қолган сиёсий бошқарув тизимини тафтиш этишга яхши туртки беради.

Дан фақат юқоридан тушган топшириқларни-на бажариб, қуруқ сиёсатчиға айлиниб қотиб қол-ган муҳолифларидан аста секин кўтулиб, ислохот-чиларни ўз афроди йўга бошлайди. Халқ турмуш шароитини кўтариши, халқ манфаатини ҳимоя қилиши асосий мақсад қилиб қўйди. "Мадааний инқилоб" танқидини рағбатлантирган ҳолда, ил-гари ўша "сохта инқилоб" пайтида ўрнида муста-ҳкам ўрнашиб қолганларнинг попугини пасайтириб, уларнинг таъсирини сусайтиради. "Мадааний ин-қилоб" йиллари ноҳақ азоб чекиб, таъкиб қилинган-ларни қўллаб-қувватлади. Уларнинг таъсирини ку-чайтира бошлайди. Янгича бошқарувни кўраётган халқ кўзи олдида Дэннинг обрў-эътибори кундан-кунга ортиб боради.

Атрофда ўзининг тарафдорларини, ҳамфикрла-рини шакллантирган Дэн 1980 йили Мао томонидан тайинланган Хуа Гофэни ишдан четлатди. Дэн Сяо-пин ўнган ҳукуматнинг иш услубидан фарқли ўлароқ Хуа Гофэни таъкиб қилмай, Марказий Кўмита тар-кибда қолишига рухсат беради. Шундай қилиб, омманинг кўз олдида ҳам у илгариги юқори лаво-зимда ишлаганларга нисбатан бағрикенглигини на-мойиш қилади.

Дэн Сяопин айни фаол меҳнат қила бошлаган ўтган асрнинг 80-йилларида дунёда катта ўзгариш-лар содир бўлаётган эди. Совет Иттифоқида — "ош-коралик ва қайта қуриш" бўлса, Хитойда — "буюк пролетар маданий инқилоби" бораётган эди. Ана шу машаққатли, синов йиллари кўп ишларга қодир бўлиб, буни ўз фаолиятда ишбонларини учун Дэн Сяопин дунёга Янги Хитой сиёсатчиси ва реформа-тори бўлиб танилади. Айтилганидек, дунёдаги икки йирик салтанат раҳбарининг ўхшаш томонлари бор эди. Дэн Сяопин Хитой Коммунистик партиясининг арбобларидан бири бўлса, Михаил Горбачёв КПСС Марказий Кўмитасининг Бош котиби эди. Шуниси қизиқки, Дэн Сяопин умрида бирон марта ҳам дав-латнинг биринчи раҳбари вазифасида ишламаган, лекин ҳаётий тажрибаси, қобилияти, халққа меҳри, давр ва тақдир тақозиси билан 1990 йил бошига қадар Хитой "тегирмонини" юритувчи — ҳақиқий бошқарувчиси бўлиб қолган.

Дэн илгариги лавозимларида ишлаб юрган пайт-ларида ҳам Хитойда қуқур иқтисодий ислохотлар қилишни ўйлаб қўйган эди. У Мао давридаги сиё-сий шпорлар билан халқни меҳнатдан қалгитувчи турли кампаниялардан бутунлай воз кечади. 1982 йили Хитой Компартияси Марказий Ко-митети "ХХР ташкил топгандан буён содир

бўлган айрим тарихий масалалар" деган ҳужжат чикаради. Мао Цзедун — "буюк марксист, проле-тар инқилобчиси, ҳарбий кўмондон ва генерал", дав-лат ва Миллий озодлик ҳаракати асосчиси деб эълон қилинади. Дэн Сяопин одил раҳбар эди, у СССР раҳбарларидан Никита Хрущёвга ўхшаб, ўзидан аввал ўтган Иосиф Сталин каби Мао Цзедунни бутунлай қоралаб, оёқ ости қилгани йўқ. Дэн Сяо-пин: "Маонинг ўндан уч 10/3 ёмон, лекин ўндан етти 10/7 яхши эди", — дейди. Бу ҳужжат бўйича "маданий инқилоб" даврида содир этилган барча жиноят ва жавобгарлик бир вақтлар Маонинг во-рисси деб юритилган Линь Бяо бошлиқ "тўрт қароқ-чи" зиммасига ҳамда контрреволюцион кучларга юк-ланади.

Ташқи дунё билан алоқасини яхшилар экан, Дэн Хитойдаги иқтисодий ислохотларни биринчи ўрин-га қўяди. Дэн даврида Хитой ижтимоий, сиёсий ва иқтисодий тизимида жиддий ўзгаришлар содир бўлади. Дэн Сяопин ўзининг янги иқтисодий сиёса-тида "тўрт соҳанинг модернизацияси"ни барча ис-лохотларнинг асоси деб эълон қилади. Шу принцип асосида мамлакат иқтисодиёти 4 секторга: мудо-фаа саноати, қишлоқ ҳўжалиги, фан ва саноат иш-лаб чиқариши секторларига бўлинади. "Социалис-тик бозор иқтисодиёти" мамлакатда бош йўналиш қилиб олинади. Дэннинг таъкидлаши бўйича Хитой шу пайтда социалистик ривожланишнинг биринчи поғонасида бора эди. Партиянинг асосий вазифа-си "хитойга ҳос социализм" қуриш деб таъкидлай-ди. Мафкуравий принцип таъмоийллари иқтисодиёт-да илгарига қараганда анча кам роль ўйнай бош-лайди. Вақт ўтиши билан бу ўз таъсирини кўрса-тиб ижобий самара беради. 1992 йил мартда Дэн Сяопин Хитой Компартияси Марказий Комитети Си-ёсий Бюросида:

"Социализм ёки капитализм деб бундай маф-куравий ва амалий абстракт баҳслар билан биз ўз қўлимизни боғлаб қўйишимиз ярамайди", дей-ди.

Дэн инсоният тамаддуни тарихида биринчи бўлиб "Ўзига ўртача тўқ Саокан жамияти"ни қуриш го-си-ни илгари суради. 1979 йили Япония бош вазири Охира Масасэи билан учрашувда ҳам у мамлакатда замонавий модернизация ўтказиш учун Хитойда ав-валамбор "Ўзига ўртача тўқ жамият" қуриш лозим, деб таъкидлайди. Халқаро экспертлар Дэн Сяопин-нинг "ўртача тўқ жамият" қуриш ва Хитой модерни-зацияси — бу Хитой ижтимоий-сиёсий ҳаётидаги янги тушунчалар эканлигини таъкидлайдилар. Дэн "Ўзига ўртача тўқ жамият" қуриш дегани, бу — "Ўзига тўқ яшайдиган жамият"ни шакллантиришдан аввал аҳоли олдида қўндаланг бўлиб турган озик-овқат муаммосини ва аҳолини қийим-ке-

чак билан таъминлаш каби ўткир масалаларини ҳал қилиш лозим", — дейди.

Хитой ялпи ички маҳсулот ишлаб чиқариш бўйи-ча бозор валюта қурсларида хали биринчи ўринга чиқмаган бўлса ҳам, бунинг кўп ўтмай сўзсиз содир бўлишига ҳеч ким шубҳа қилаётгани йўқ. Россия-нинг оммавий ахборот воситалари ва ахборот техно-логиялари соҳасида фаолият кўрсатаётган «Рос-БизнесКонсалтинг» етакчи компаниясининг тахлили бўйича, Хитой иқтисодиётининг тезкор ривожлани-шида "шошмай, тез ҳаракат қил" тамойили муҳас-самлигини алоҳида таъкидлайди.

Дэннинг тавсияси бўйича, иқтисодиётнинг кўпчи-лик секторлари ишга ҳукумат аралашуви камайти-рилади, бошқариш ваколати ва масъулияти соҳа раҳбарлари ихтиёрига топширилади, хусусий сек-торларнинг роли ортади. ХХРга тўғридан-тўғри хо-риждан инвестициялар киритишга, халқаро савдо-га рухсат берилади. Бу ташаббуслар Хитой аҳоли-си турмуш даражасини кўтариш имконини беради, муҳими, олиб борилаётган пухта ислохотлар халқ томонидан қизгин қўллаб-қувватланади.

Ўзоқ йиллар мобайнида Хитой товарларининг ар-зон тананҳар арзон ишчи кучи ҳисобига таъминла-нар эди. Малакаси паст, иш ҳақи кам ва самарасиз меҳнат Хитойда мўл арзон ишчи кучининг натижаси эди. Дарвоқе, тахлилчиларнинг таъкидлаши бўйи-ча, ҳозир ҳам Хитой қишлоқлари жаҳон бозорига энг кўп ишчи кучини етказиб бермоқда.

90-йиллар бошида Хитой технология ривожлан-ган давлатларга: "Бозор ўрнига — технология", яъни сиз бизга технология тақдим этасиз, биз эса сизга арзон маҳсулот етказиб берамиз", — деган тахлиф-ни айтади. Келтириладиган ҳорижий технологиялар ҳисобига Хитой трансмиллий корпорацияларга ўз бозорининг бир қисминини бериш шартига ҳам қўна-ди. Ҳорижий трансмиллий корпорациялар жуда ар-зон ишчи кучидан фойдаланиб қолиш мақсадида Хитойга қўчиб кела бошлайдилар. Ҳорижий кампа-ниялар аввал ишлаб чиқариш қувватларини, кейин эса илмий-тадқиқот марказларини ҳам қўчириб ке-лади. Хитойда ишлаб чиқарилаётган маҳсулотлар сифатини оширишда ҳориждан кириб келган тех-ника ва технологияларнинг хизмати катта бўлади.

Илгари Хитой давлати, хитой саноати деганда фақат арзон қийим-кечак тикиб чиқарадиган, муал-лифлик ҳуқуқи бор-йўқлиги номалум, контрафакт маҳсулотлар тайёрлайдиган эски, қолоқ давлат ва саноат тармоғи кўз олдимизда намён бўлар эди. Бу тушунчалар энди ўтмиш, тарих бўлиб қолди. Ҳозирги Хитой замонавий энгил саноат техникаси билан жиҳозланган, илғор технологиялар жорий этилган "умумжаҳон фабрикаси"га, ўз маҳсулот-ларини нозик дидли, ўта талабчан, жумладан,

Америка, Европа давлатлари, россиялик харидор-ларга мўлжалланган дунёдаги йирик экспортёр дав-латга айланди. Бугунги кунда унинг конвеерлари-дан замонавий технологиялар асосида тайёрлана-диган минглаб-миллионлаб оммабоп, харидоргир рангли телевизор, мобил телефон, электрон гад-жетлар чиқиб турибди.

Дэн Сяопин хитойликларнинг ҳаёлига ҳам келма-ган, мамлакатнинг кўп минг йиллик тарихида учра-маган ишларни дадил ҳаётга жорий қила бошлай-ди. Дэннинг хатти-ҳаракати сабабли Хитойнинг Фарб давлатлари билан алоқалари яхшиланади. Дэн тез-тез ҳорижга чиқа бошлайди ва фарблик лидерлар билан дўстона учрашувлар ўтказди. Бундай воқеа-ларнинг энг каттаси 1979 йили ўзоқ йиллар ашад-дий душман деб келинган Америка Қўшма Штатла-рида бўлади. У ерда АҚШ президенти Джимми Кар-тер билан учрашди. Бу албатта, камбағал давлат раҳбарининг ожизликдан мадад ёки маблағ сураб келган ташифи эмасди. Сабаби бундан биров ил-гари, АҚШ Хитой талабига қўниб, Тайван билан му-носабатларини тўхтатиб, Хитой Халқ Республикаси билан дипломатик алоқаларини ўрнатганди.

Ташқи дунё билан алоқасини яхшилар экан, Дэн биринчи ўринга Хитойдаги иқтисодий ислохотлар-ни қўяди. Айни Дэн даврида Хитой ижтимоий, сиё-сий ва иқтисодий тизимида жиддий ўзгаришлар содир бўла бошлайди.

Хитой ислохотларини шундай олиб бориладики, агар дадил қиришларни тахриба ижобий натижа берса, у бошқа ҳудудларда ҳам тез ва кенг жорий этилар эди. Умумий, оммавий бошқариш амалиё-тидан воз кечилди. Қишлоқ ҳўжалигидаги "оммавий коммуналар" тарқатиб юборилди. Деҳқончилик асо-сан оилавий пудратга қўчди. Реформаларнинг 1984-1992 йиллардаги режалаштириш тизимида воз ке-чилиб, ҳақиқий бозор иқтисодиётига ўтилди. Дэн ўзининг улкан режалари ва дадил ҳаракатларидан тўхтагани йўқ. Навбатдаги янгилик, у Хитойда ало-ҳида иқтисодий зоналарни ташкил қилиш ташаббу-си билан чиқди. Ишни ташкил этишининг бу янги усули, ҳорижлик ишбилармон ва тадбиркорларга яратилган имтиёзлар мамлакатга чет эл компания-ларини, уларнинг инвестицияларини кенг жалб қилиш имконини берди.

Дэн ерларни эгасига — деҳқонларга бўлиб бер-ди. Аграр ислохотлар, жорий этилган янгиликлар натижасида мамлакатда озик-овқат ишлаб чиқариш 1,5 баробар ошди. Дэн Сяопинда, ҳақиқатан ҳам, беш минг йиллик тарихга эга хитой халқининг ноёб тахрибаси, буюк донишмандлиги ва замонавий илм, билим муҳассамлашган эди.

(Давоми бор.)

Ирисмат АБДУХОЛИКОВ.

» Нуқтаи назар

Теккизмасдан
отилаётган
“тошлар”

“Маърифат” ва “Учитель Узбекистана” газеталари бош муҳаррири Хусан НИШОНОВ билан суҳбат.

— Сўзимни аънавий савол билан бошламасанми: журналистика соҳасига қандай кириб келгансиз?

— Адамасам, V — VI синфларда ўқиётганимизда ўйимизда деворий газета чиқардик. Мактабда-ку, синф деворий газетасининг бор увол-савоби Хасан акам билан — яъни иккаламизнинг бўйини-мизда эди. Одамларга нимадир сўз айтиш, нимадандир хабардор қилишга қизиқиш ўшанда бошланган шекилли.

Мактаб давримизнинг охири — битирувчи синфларда ўқиган пайтимиз ўзбек матбуотининг гуриллаган даврига тўғри келган. 800000 нуска чиқадиган “Ўзбекистон адабиёти ва санъати”, адади 1 миллионга яқинлашган “Ёш ленинчи” — ҳозирги “Ёшлар овози”, журналлардан “Ёш куч”, “Муштум”нинг ҳар бири сонини интиқ бўлиб кутардик. Шуларни ўқиб журналист бўлишга узил-кесил қарор қилганмиз.

Ўқишга кириш осонроқ бўлгани учун ака-ука педагогика институтидида ўқишни ихтиёр этган бўлсак-да, мақсадимиздан чекинганимиз йўқ. 1995 йили мен 4-, Хасан 3-курсда ўқиётган пайтимиз янги ташкил қилинган “Кўзгу” газетасида иш бошлаганимиз. Камол Матқубов, Эшқобил Шукур, Баҳром Рўзимухаммад, Диффуза Шомаликованинг хайрихоҳлиги билан журналистикага қадам қўйганмиз.

— Журналистикада жанрларнинг қорилиб кетгани, очерк, фельетон, памфлет каби жанрларнинг деярли йўқолиб бораётгани бугунги куннинг пешқадам бир журналисти сифатида қандай изоҳлайсиз?

— Талабга яраша тақлиф дейдилар. Сиз айтган жанрларга балки ҳозир эҳтиёж камдир. Улар ўрнини босадиган, замон ўқувчиси талабига мос фикр сингари фикр-мулоҳазага уюлти берадиган жанрлар даври ҳозир. Лўнда, ихчам нарсаларни ўқияпти одамлар. Ихтимой тармоқлардаги “пост”лар бунга мисол: узун ёзсангиз, кам одам ўқийди.

Назаримда, ҳозир миллий журналистикамиз шаклдан кўра мазмун устунлиқ қиладиган бир даврни бошдан кечираяпти. Демократиканки, муштариоларимизда жанрнинг фарқлашдан кўра, ўзига қизиқарли маълумот олишга интилиш кучли бугун.

— “Маърифат”нинг ўқувчилари газетадан ўзлари учун қандай наф олишади? Умуман, сиз бошчилиқ қилаётган нашрнинг асосий ютуғи нимада?

— Фойда бўлмаса, обуна бўлишмайди, дейсиз-да!

— Шундай десак ҳам хато бўлмайди.

— Бу йил муштариоларимизга, яъни муаллимларга анча яқинлашдик. Илгари тахририятга бир шикоят келса, қайси ташкилотга тегишлилигига қараб вазирлик ва идораларга хат ёзиб жўнатиб юборардик. “Қўриб чиқишнингизни сўраймиз” деб. Энди ўзимиз ўрганаемиз. Урили бўлса, газета саҳифасига олиб чиқаёмиз. Муам-

молар ҳал этилмагунча мавзуга қайта-қайта мурожаат қилаяёмиз. Мисол келтираман: “Зоминлик ўқитувчилар маоши нега кенаяпти?”, (2019 йил, 16 февраль). Мақола чоп этилган, Халқ таълими вазирлиги вазиятни ўрганиб чиқди ва муаммо ҳал этилди.

Яна, “Мурожаат қаноатлантирилди” (2019 йил, 27 февраль) сарлавҳали мақола. Унинг ёзилишига сабаб, Янгийўл туманидан фахрий педагог Юсуф Мамадиёров тахририятга мурожаат этиб, 17-мактабда вақант ўрин бўлса-да, ишга қабул қилинмаётганидан ари хол қилган. Тахририят ҳодимлари олиб борган журналистик суриштириб натижасида мақола чоп этилмасдан муаммо ижобий ечим топди.

“Педагоглар дарс ўтишни хоҳламаяпти...” (2019 йил, 20 март) сарлавҳали мақолада ўриндошлик асосида дарс бераётган ўқитувчиларнинг ойлик иш ҳақи камайиб кетгани таҳлил қилинган. Натижада муаммо Молия вазирлиги ва бошқа ташкилотлар томонидан ўрганилиб, масала ижобий ҳал этилди. Шу мақола ёрдамида ўриндош ўқитувчилар 2019 йил январь ойидан ўтган ҳар бир дарс соати учун 10 минг сўм ўрнига 19 минг сўмдан маош оладиган бўлди.

Бундай мисоллар кўп.

Яна, “Ўқитувчи нимани ўйлайди?”, “Муаллим минбари” каби янги руқлар ташкил этиб, ўқитувчиларнинг таълим соҳасидаги, иш жараёнидаги, жамиятдаги муаммоларни дадил кўтариб чиқишига кўмаклашаяёмиз. “Маърифат” муштариолари телеграм каналимизда педагоглар, олимлар, шоир-ёзувчилар, бир сўз билан айтганда, зиёлилар таълим соҳасидаги ижобий ўзгаришлар ва уларга тўсиқ бўлаётган муаммолар, ўқитувчию мураббийлар фаолиятидаги энг муҳим масалаларни муҳокама қилишмоқда, тақлиф, тавсиялар беришмоқда. Энг яхши, ўринли фикрлар “Муштариоларимиз” руқинда газетанинг деярли ҳар бир сонидида бир саҳифа қилиб беришмоқда. Узоқ йиллик аънамага кўра, ўқитувчию мураббийлар учун методик тавсиялар, ноодатий, самарали дарс усуллари ва ўқувчиларнинг фанга қизиқишини ошириш бўйича илғор муаллимларнинг педагогик тажрибаси ҳақида туркум материаллар бериб бораёмиз. Мактабга таъ-

лим муассасалари тарбиячилари, бошланғич таълим ўқитувчилари учун ҳам алоҳида руқларимиз бор.

Бундан ташқари, олимларнинг фарзанд таълим-тарбияси, саломатлиги, маънавиятига оид долзарб мақолалари чоп этилаётгани зиёлилар оммасининг нашримизга диққат-эътиборини тўтиб турган омиллардандир. Натижада ўқитувчилар ҳам фаоллашди, бизга ишончи ортди, дейиш мумкин. Хатлар, мурожаатлар кўпайгани, муаллимларимиз сафи ва географияси кенгайиб бораётгани буни тасдиқлайди.

Асосий ютуққа келсак, тахририятнинг асосий ютуғи — ижодий жамоа асосан ўзимиз тарбиялаган, таълим-тарбия соҳасини ёритишга ихтисослашган кадрлар, газетанинг асосий ютуғи — муштариоларимиз.

— “Маърифат” лотин ёзувида чиқишни бошлаган илк даврий нашрлардан бири бўлиб қолмоқда. Бу борада қандай қийинчиликларга дуч келаяпсиз?

— Ҳеч қандай қийинчиликка дуч келганимиз йўқ. Чунки ижодий жамоанинг ярмидан кўпи мактабда лотин алифбосида савод чиқарган. Аксарияти “Маърифат” маҳорат мактабида ўқиб, талабалигидеяқ ишга олинган ёшлар. Қолганлар учун ҳам бу ўнчалик қийинчилик туғдиргани йўқ. Тўғри, биз катта ёшли авлодга кириллда ёзиш ва ўқиш қулайроқ — кўзимиз ўрганган. Лекин биз ҳам даврнинг талабига мослашиб, янги алифбозимизнинг мамлакатимиздаги ягона алифбо сифатида жорий бўлиши учун қийинчиликларни енгаяёмиз. Илгари ёш ҳодимларимиз мақоласини лотин алифбосида ёзиб, кейин кириллга ўгириб, бўлим муҳарририга топширарди. Энди эса, аксинча, катта авлод кириллда ёзиб, сўнг лотинга ўгираяёмиз.

— Журналистикамизнинг ва журналистларнинг қайси жиҳати сизга ёқмайди?

— Журналистларимизда бирик, ҳамжиҳатлик йўқ. Бу бир менга эмас, кўпчилик ҳамкасбларимизга маъқул бўлмаган асосий жиҳат. Телерадиочилар бир томон, босма нашрлар ўзлари бир томон, интернет журналистикаси алоҳида бир олам. Кейинги вақтларда улар ёнига блогерлар қўшилди. Мисол: бултур “xabar.uz” ва яна бир-иккита сайт блогларига қолган сайтлар, босма нашрлар, телерадиоканалларимиз лом-мим дейишмади. Бу қанақаси, сўз эркинлиги масаласи нима бўлади деб мутасаддилардан сўраб ҳам қўйишмади. Газеталар, ахборот сайтларида, телевидение ва радиоларнинг кўрсатув ва эшит-тиришларида шу масала кўтарилганда, Ўзбекистондаги сўз эркинлигининг ҳолати сал бошқача бўлармики деб ўйлайман.

Тан олаимиз: сайтлар ва блогерлар тезкорлиги, баъзан чуқур таҳлиллари билан сўз эркинлигини таъминлашга хашгина ҳисса қўшмоқда. Бу масалада “оғиркарвон” газеталардан анча илдамлаб кетишди. Бу — яхши. Аммо... негадир аксарият сайтлар ва блогерларда босма нашрларга нисбатан бепасандлик, ҳеч бўлмаганда эътиборсизлик бордай туюлаверди. Бир мисол: Халқ таълими вазирлиги Шерзод Шерматов “XXI аср” газетасини ва машҳур устоз журналист Махмуд Саъдийни судга берганда, кўллаб таниқли ижодкорлар, газета ва журналларда ишлайдиган журналистлар оёққа қалқиди. Бироқ газеталардан ўқувчилари бир неча баварар кўп бўлган машҳур сайтлар ва блогерларнинг (тўғри, бир-икки блогер муҳокама қилиш қўйилгандай бўлди. Аммо ё вазирнинг тарафини олди ёки шунчаки муроасага чакирди) бирортаси бу масалада “мик” этмади...

Аслида журналистлар “тўртинчи ҳокимият” ўлароқ ижро ҳокимиятига олпозияция маконида туриши керак эмасми? Бу вазиятда бир-бирини қўллаб-қувватлаб, хато қилган вазирми ё сенатор, депутатми ё бошқа амалдорга кўзгу тутиши керак эмасми?

Бундан шундай хулосага келиш мумкин, демократик ўзбек журналистикаси ҳали тўлиқ мустақил бўла олганича йўқ. Ҳатто давлатга қарашли бўлмаган, хусусий секторга тегишли ўша машҳур сайтлар ҳам қандайдир даражада, қандайдир механизмлар билан қимларгадир, нималаргадир қарамдай таассурот қолдиради.

Ўйлашимча, журналистлар бир кемада эканликлари ҳис қилган кундан “тўртинчи ҳокимият” даври бошланади. Чинакам тўртинчи ҳокимият. Бу “давр” қачон келади. Ҳозирча бир нарсга дейламан. Зеро, бунга вақт аллақачон етиб келган.

Феруза БЕРДИЕВА
ёзиб олди.

» Муносабат

Журналистиканинг ёзилмаган қондаси бор: бордим, кўрдим, ёздим. Лекин бу ижодий жараёнинг ниҳоятда умумий ифодаси. Аслида журналистнинг бирор жойга бориши ўз-ўзидан бўлмайди, кўриш жараёнида ҳам кўп гаплар кечеди ва ёзишдан олдин ҳар томонлама ўйлаб кўриши керак. Дуч келган нарсани кўнгилга келган шаклда, билиб-билмай ёзиш журналистиканинг бир қатор мезонларига тўғри келмайди. Бу борада, аввало, инсон бу ёру дунёга келгандан буён берилган тарбия талаблари, қолаверса, касб этикаси йўл қўймайди.

Фаолиятимиз учун
ҳуқуқий асос

ЎЗБЕКИСТОН ЖУРНАЛИСТЛАРИНИНГ КАСБ ЭТИКАСИ
КОДЕКСИ ЛОЙИҲАСИ (“HURRIYAT”, 2019 ЙИЛ 22 МАЙ)
ҲАМКАСБАРИМИЗ МУҲОКАМАСИДА

Шифокорлар орасида “Гипократ қасами” деган ибора бор. Ҳар қандай шароитда ҳар қандай беморни даволаш талаб этилади. Ана шу қасамд шифокорларнинг касб этикаси. “Hurriyat” газетасининг шу йил 22 май сонидида чоп этилган Ўзбекистон журналистларининг касб этикаси кодекс лойиҳаси ҳам ижод оламида қўлига қалам олган журналистнинг омма олдида сўз айтишда, фикрларни қозғога туширишда ниямларга эътибор бериши лозимлигидан огоҳ этади.

Шу ўринда халқимизнинг улғу адаби Фафур Фуломнинг бир насихати ёдимишга тушади. Доимо эл назарида бўлган шоир ифода қилиб: “Шеър ёзишдан олдин қўлнинг атир совун билан яхшилаб юв, кейин ишга кириш” дегандилар. Ўшбу Кодекс лойиҳасини ўқиганда ижоддан олдин қалбига ҳалоллик, ҳолислик, адолат туйғуларини жойлаб олиш зарур, деган фикр онгу шуғримиздан жой олди. Ижод маҳсули хамша кўпчиликка — оммага йўланади. Модомики шундай экан, кўпчиликка бир гап айтишнинг масъулияти каттадир.

Мустақилликка эришганимиздан кейинги йиллар мобайнида Ўзбекистон жаҳон хамжамиятида ўз ўрнига эга бўлиш йўлида катта муваффақиятларга эришди. Айтайлик, илгари Жаҳон матбуот эркинлиги кўни — 3 май сезилиб-сезилмай ўтиб кетар эди. 2006 йилдан буён бу байрамни кенг нишонлашни шу даражада йўлга қўйдик, эндиликда бошқа мамлакатларнинг журналистлари бизга ҳавас қилишмоқда. Цензуранинг бекор қилиниши ҳам муҳим воқеа бўлди.

Муҳокама учун тақдим этилган Кодекс лойиҳаси эса мустақил Ўзбекистон журналистларининг ҳеч қимдан кам бўлмай ижодий муҳит яратиш йўлидаги ҳаракати деб қабул қилиниши керак, деб ўйлаймиз. Журналист, айниса, ёш ижодкор ўшбу Кодекс мезонларини ўзи учун қоида деб билса, сўз кудратининг улкан салоҳиятини намоян қила олади, ёзганлари бошқалар томонидан сўзсиз қабул қилинади.

Фикр, айтган гапларингиз жамият назарига тушади. Бу кўпчилик аҳоли тўпланиб турган жойда ҳаммага эшиттириб сўз айтиш билан тенг. Табиийки, нутқингизни эшитган омма фикр билдириши мумкин. Шу маънода жамоа (жамият деб тушуниш) олдида сўз айтишнинг ўрни бениҳоя катта. Фикрлар турлича бўлиши мумкин. Лекин уларни ифода этишда журналист бетараф ва ҳолис туриши зарур. Касб этикаси шунга тақозо этади.

Ўз хизмат ваколатларидан шахсий мақсадлар йўлида

Муртазо СУЛТОНОВ,
Шухрат ЖАББОРОВ,
Ўзбекистон Журналистлари
ижодий уюшмаси аъзолари.

» Қадр

Саъдулла Кароматов адиб, журналист, муҳаррир, таржимон ва жамоат арбоби сифатида қирқ йил самарали фаолият юритди. 1947 йилдан бошланган меҳнат фаолияти давомида миллий маданиятимиз юксалиши йўлида фаол хизмат қилди.

Журналист, адиб,
мутаржим

Дастлаб радионинг муҳаббат муҳарририятда маъсул муҳаррирликдан бошланган фаолияти кейинчалик матбуотга кўчди. 1966 йилдаги зилзиладан сўнг пойтахтимиздаги

қайта тиклаш ишлари дастури доирасида “Тошкент оқшоми” ва “Вечерний Ташкент” газеталарининг ташкил этилишида бошқош бўлди ва узоқ йиллар унга раҳбарлик қилди.

Адибнинг “Бир томчи қон”, “Этиқод” каби қиссалари ва “Олтин қум” романининг чоп этилиши ўз вақтида адабиётимизда сезиларли воқеа бўлган эди. Китебхоналар

Саъдулла Кароматовни моҳир таржимон сифатида ҳам яхши билади. Машҳур француз адаби Юль Верннинг “Сув остида 80 000 километр” (1973) фантастик асари бутун дунёда бўлгани каби юртимизда ҳам энг кўп ўқиладиган китеблардан бири. Унинг қалами билан эрон, туркман ва тожик

адабиётининг кўплаб намуналари ўзбек ўқувчиларига тақдим этилган. Ўзбекистон Ёзувчилар уюшмасида Ўзбекистонда хизмат кўрсатган маданият ходими, адиб, журналист ва мутаржим Саъдулла Кароматов тавалуднинг 90 йиллигига бағишланган хотира кечасида шулар ҳақида сўз юри-

тилди. Унда ижодкорнинг ҳамкасблари, дўстлари, шогирдлари ва оила аъзолари иштирок этди. — Икки тилда фаолият олиб бора оладиган, ҳам газета ишини, ҳам кечаётган жараёнларни яхши тушунадиган кадрнинг янги газетага бош муҳаррир этиб тайинлаш масаласи анча пайт муҳо-

каминан бўлган эди, — дейди Ўзбекистон халқ ёзувчиси Худойберди Тўхтабоев. — Саъдулла Кароматов мендан ҳам даврининг долзарб масалаларига оид фельетонлар ёзиб беришми сўради. Шу бўлиб “Бир стакан сув” фельетоним ёзилди ва “Оқшом”да чиқди. Кейинчалик тахририятнинг доимий муаллифларидан бирига айландим.

Хотира кечасида Саъдулла Кароматовнинг сермазмун умри ва баракали ижодида бағишланган “Ватан тақдирига тенг ҳаёт” ҳужжатли фильми намойиш этилди.

Фарҳод УМАРОВ.

► Санъат

— Сохибқирон бобомиз ва ул зоти муборакнинг фарзандлари назари тушган осори-атикалар жуда кам сақланиб қолган. Ҳар ҳолда, ўртада қарийб етти асрлик масофа бор. Аввало, теурийзодалар муҳли узукларининг тарихи ҳақида гапириб берсангиз. Зеро, Сиз ўша нобб дурдоналарни кўриш, ўрганиш ва уларни янгидан яратиш шарафига муяссар бўлган уста рассом ижодкорлардасиз.

Зар қадрини заргардан сўранг

Ўзбекистон халқ устаси, таниқли заргар
Фасиҳиддин ДАДАМУҲАМЕДОВ билан гурунг

— Бу — жуда қизик, айни пайтда, анчайин уйга толдирадиган тарих. Бироқ мен ўтмишдан гап очишдан аввал, шу кеча-кундузда юз берган икки улкан тарихий воқеага эътиборингизни қаратмоқчи эдим.

Президентимиз Шавкат Мирзиёев 8-май куні мамлакатимизда заргарлик тармоғини ривожлантириш, заргарлик буюмлари ишлаб чиқарувчиларга шaroитни кенгайтириш масалаларига бағишланган йиғилиш ўтказди. Маъмур машваратни "тарихий" деб айтганганимнинг боиси шундаки, истиқлол йилларида заргарлик соҳасига оид талай ҳужжатлар қабул қилинганига қарамай, мамлакатимизда бу тармок эътибордан четда қолиб келатган эди. Мисолларга эътибор беринг: заргарлик қороналари асбоб-ускуналарининг 80 фоизи эскирган, айримларида ишлаб чиқариш бутунлай тўхтаган эди. Қимматбаҳо металллар заргарларга сотишдаги қўллаб-қувватларни айтмайсизми.

Узингиз уйланг, заргарлик маҳсулотлари бутун дунёда талаб юқори бўлган товарлардан экани сир эмас. Оммавий ахборот воситаларининг ёзишича, жаҳон заргарлик саноатида ишлаб чиқариш ҳажми йилига 5-6 фоизга ўсаятган, товар айланмаси 250 миллиард доллардан ошаётгани соҳанинг улкан экспорт салоҳиятидан далолат. Юртимизда олтин қумушимиз бўлса, қимматбаҳо тошларимиз бўлса, жаҳонга донги кетган уста заргарларимиз бўлса-ю одамларимиз асл тақинчоқларни хориждан олиб келишса. Қошқ, олиб келатганлари ўзимизда ясалётган миллий заргарлик буюмларидан яхши, сифати кафолатланган бўлса. Кўп ҳолларда тилла деб кўтариб келатганларни оддий жез бўлиб чиқётганига нима дейсиз. Бунинг устига, қунда-қунора божхоначиларимиз заргарлик буюмларини чегарадан яширинча олиб ўтаётган шоввозларни тўхтатиб қолаётганини-чи.

— Сиз айтган заргарлик маҳсулотлари хомашёси — олтин қумуш, қимматбаҳо тошларнинг мамлакатимизда бозори йўқ. Кўпинча кўча-кўйда "тилла сотиб оламиз" қабилидаги эълонларга кўзимиз тушиб қолади. Бу ҳам бир хуфийна фаолият. Тўғрими?

— Тўғри. Масалан, тиллани топиш мумкин. Лекин асл тошларини-чи? Йиғилишда берилл, амистет, феруза, малахит, лазурит, опал каби қимматбаҳо тошларнинг юртимизда захиралари бўлса-да, улар саноат даражасида ўзлаштирилмагани таассуф билан таъкидланади. Шулардан келиб чиқиб, заргарликнинг барча турларини ривожлантириш, тармок учун зарур тошларни ўзлаштиришни йўлга қўйиш бўйича кўрсатмалар берилгани жуда хайрли иш бўлди. Давлатимиз раҳбари хомашёдан самарали фойдаланиш, тармокда фаол инвестиция жалб этиб, замонавий ишлаб чиқаришни ташкил этиш зарурлигини алоҳида таъкидлади.

Хозиргача биз каби, яқна тартибдаги заргар-тадбиркорлар ўз маҳсулотларини тўғридан-тўғри сотиш ҳуқуқига эга эмасдик. Шу сабабли воситачи дўконларга топширишга мажбур бўлардик. Шунингдек, асирлик даражасини белгилаш, тайёр заргарлик буюмларини чет элга олиб чиқишга оид тартибларнинг мураккаблиги ҳам аҳолига ва тадбиркорларга ноқулайлик туғдираётгани бор гап.

Мени мутахассис сифатида қувонтиргани шунки, давлатимиз раҳбарининг ташаббуси билан энди бундай муаммоларнинг барчасига барҳам берилди. Президентимизнинг мамлакатимизда заргарлик тармоғини жадаллик билан ривожлантиришга оид имоланган фармони бундан муҳим бўлиши шубҳасиз. Ҳужжатга биноан тижорат банклари ва заргарлик маҳсулотларини ишлаб чиқарувчилар "Навойи КМК", "Олмалик КМК"дан ўлчов пластиналари ҳамда беш грамм ва ундан ортиқ granulа шаклидаги қимматбаҳо металлларни

(олтин ва қумушни) Лондон қимматбаҳо металл биржасининг эрталабки фиксингидан келиб чиққан ҳолда миллий валютаимизда сотиб олиш ва сотиб олинган қимматбаҳо металлларни бошқа заргарлик маҳсулотлари ишлаб чиқарувчиларга сотиш ҳуқуқига эга бўлади. Яна бир улкан имконият — қимматбаҳо металллар ҳамда маҳаллий заргарлик маҳсулотларини ишлаб чиқариш ва сотиш қўшимча қиймат солиғи ва акциз солиғидан 2022 йил 1 июлга қадар озод этилади. Булардан ташқари, келгуси йилнинг охирига қадар Ўзбекистоннинг барча ҳудудларида — ҳар бир вилоятда иккитадан кам бўлмаган, Тошкент шах-

эгаллаган. Айни ёзувлар бир томондан нақш вазифасини ўтаган бўлса, иккинчи томондан, катта маъно-мазмун касб этган. Бундай юксалишга айнан Амир Темур ва теурийлар даврида асос солинган.

Россиянинг Санкт-Петербург шаҳридаги Эрмитаж давлат музейида сақланаётган теурийлар даврига оид заргарлик буюмларидан иккита муҳли узукнинг нусхасини яратиш бизнинг мазкур йўналишдаги илк изланишларимиз сирасидан. Улардан биринчиси Шохрух Мирзонинг сеvimли рафиқаси Гаҳаршодбегимга атаб асл сариқ олтиндан Ҳиротда ясалган. Бодом нусха қиммат-

соҳасидаги қарийб эллик йиллик фаолиятимиз мобайнида неча ўнлаб катта-кичик халқро кўргазмаларда катнашган бўлсам, ҳаммасида ўзимизнинг ҳунарманд-усталар яратган асл буюмлар алоҳида кўзга ташланиб турганига, одамлар гурас-гурас келиб, томоша-ю ҳарид қилётганига гувоҳ бўлганман. Бетакорлиги, юксак маъно-мазмун, гўзаллиги, ҳашамдорлиги, қадимий миллий анъаналаримизга содиқлиги билан. Бунинг ажабланишга жойи йўқ. Башарият тарихининг барча давларида бойлик, дабдаба ва ҳашамдорлик тимсоли бўлиб келган олтин ва тилла тақинчоқлар, аслини олганда, дунёга бизнинг юртимиздан, яъни Ўрта Осиёдан ёйилган. Ўлкаимизда 4,5 минг йил бурун олтин қазиб олинган ва қайта ишланган. Бошқача айтганда, заргарлик санъати юксак ривож топган.

Бу ёғини суриштирсангиз, заргарлар барча давларда ва барча мамлакатларда жамиятнинг алоҳида эътиборида бўлган. Биз тарих китобларидан Оврупаннинг "Уйғониш даври" сифатида ўрганган XV-XVI асрларда заргарлик санъатининг нуфузи нақадар баланд бўлганини шундан ҳам билиш мумкин-ки, ўша замоннинг энг атоқли алломулари, мусаввирлари ва меъморлари Вероккио, Гольбейн, Дюрер каби заргарлар устоналаридан чиққан.

Шу ўринда, бир муҳим воқеа эсга тушади. 1972 йили Сурхондарёдаги Далварзинтепа шахристонидан умумий оғирлиги 36 килограммдан ортиқ турли безаклар, тақинчоқлар, олтинлар шодаси ва бошқа зеб-зийнат буюмлари (ҳами 115 дан) топилигани дунёда катта шов-шув бўлган эди. Тарихчи ва қадимшўносларнинг таъкидлашича, "Далварзинтепа хазинасининг энг қимматли жиҳати, унинг антик дунё санъати қаторида тутган муҳим ўрнидир. Зеро, миллдий аср бошларида Қушон, Хоразм, Суғд каби қудратли давлатлар, салтанатлар ўтганки, улар ўша давларда гуллаб-яшнаган йирик шаҳарлари, маҳабатли қасрлари, саройлари билан олмамга донг таратган. Шу боис, бутунги Ўзбекистон ҳудудидан ўтган Буюк ипак йўлида жойлашган Самарқанд, Бухоро, Хива, Тошкент, Шахрисабз, Термиз, Қўқон сингари қадимий кентларда заргарлик қадимдан гуркираб ривожлангани яна бир бор аён бўлади. Заргар — усталар ўз номини асраб-авайлаган. Билганки, қаллоблик қилса, ҳолига вой: "Дирибардан заргар чикса, олтинни ҳам занг босади".

— Юртимизда шаклланган анъанавий заргарлик мактабларининг ўзига хос жиҳатлари нималарда кўринади? Сиз ўзингизни уларнинг қай бирига мансуб ижодкор деб биласиз?

— Мен учала мактабга хос бой услублардан ҳам ижодий фойдаланишга ҳаракат қиламан. Булардан биринчиси — илдизлари теурийлар даврига бори тақаллачи Сурхондарё ва Қашқадарё йўли. Иккинчиси — Бухоро, Самарқанд, Фарғона ва Тошкент йўли. Туркманча, қоракалпоқча ва қозқоқ услублардан улгу олган, бироқ кейинчалик мутлақо ўзига хос мактаб сифатида шаклланган учинчи — Хоразм йўли. Бу мактабларнинг ўзига хос, айрича, асло бошқаларга ўхшамайдиган томонлари кўп.

Масалан, хоразмликларнинг хос сиргаларнинг уст қисми олдига гўмбаз шаклида бўлади. Фарғона ва Тошкент мактабида бу шакл боло-қазолардан асровчи унсурлар мўлғилда ақс этади. Сурхондарё мактабига хос тақинчоқларнинг аксарияти бодом шаклида ишланиб, марказига кўз қўйилади.

— Моҳир ҳунарманд-усталар ўз-ўзидан пайдо бўлмайди. Сиз заргарлар сулоласининг нечанчи вакилисиз?

— Агар сулола деб аташ мумкин бўлса, биринчиси. Ота-боболарим қурувчи-бинокор ўтишган. Тошкентнинг Эски шаҳрида, ҳунарманд-усталар орасида турғилиб ўсдим ва заргарликка меҳр қўйдим. Театр ва рассомлик институтидаги (ҳозирги Камолитдин Бехзоод номидаги Миллий рассомлик ва дизайн институти) рассомлик факультетининг санъатшунослик бўлимида ўқидим. Ўзбекистон Республикаси давлат санъат, Халқ амалий санъати музейларида бир муддат ишладим. Ишлаш жараёнида Ўзбекистон халқ устаси, Ўзбекистон Бадиий академиясининг академиги, минiatorчи-рассом ва қўли гул заргар Нейзали Холматовдан ҳунар ўргандим. Фарзандларим орасида ота касбига меҳр қўйганлари ҳам йўқ эмас.

— Шу кунларда қандай ижодий ишлар билан машғулсиз?

— Заргарликка меҳр қўйиб, ёш яланга қўлидан келганча бу ҳунардан сабоқ бериб, аман бўлмоқдамани, бу санъатнинг илмий, педагогик асослари ҳали ўзимизда деярли ишлаб чиқилмаган. Хусусан, она тилимизда соҳага оид мукамал қўлланмалар йўқ ҳисоби. Оразим — шу бўлиқни имконим даражасида тўлдирим. Заргарликни ривожлантиришга давлат даражасида юксак эътибор қариллаётган экан, биз, кекса авлод вакиллари, четда қўл қовуштириб туришимиз ододдан эмас.

— Заргарлик саноатлаштириб бораётган замонда бу қадимий ҳунарнинг истикболи ҳақида нималар дея оласиз?

— Аёллар табииати яхши билган қадимги заргарлар айтишар эканики, ер юзюда аёл зоти барҳайт экан, заргарларнинг дўкони асло ёпилмайди.

— Қизиқарли суҳбатингиз учун раҳмат! Дўконингизга барака бераверсин!..

Кодир ҚОДИРОВ
суҳбатлашди.

рида эса ўнтадан кам бўлмаган замонавий заргарлик савдо-ишлаб чиқариш марказлари ташкил этилади.

— Осори-атикалар ҳақида гап очилганда, юртимизга оид хориждаги қўллаб маданий бойликлар, жумладан, нобб заргарлик буюмлари, ёдга тушади. Уларни излаб топиш, ўрганиш ва мамлакатимизга қайтариш борасида қўллаб-қувватлаш бошланганидан ва унга Сиз ҳам ўз ҳиссангизни қўшаётганингиздан хабаримиз бор.

— Давлатимиз раҳбарининг 2017 йил 20 июнда қабул қилинган "Ўзбекистон Республикаси Вазирлар Маҳкамаси ҳузуридаги Ўзбекистонга оид хориждаги маданий бойликларни тадқиқ этиш марказини ташкил қилиш тўғрисида"ги қарорига биноан иш бошлаган янги марказ томонидан бу борада самарали фаолият олиб борилаётганини мутахассис сифатида биз, заргарлар ҳам қувонч билан кузатиб турибмиз. Жумладан, юртимизга доир уч минг бир юздан ортиқ маданий бойлик — безак-тақинчоқ, қўлэзма, миниатюра, нақш, сура ва бошқа осори-атикалар аниқланган ва уларнинг илмий тавсифи тузилган. Бундай осори-атикаларнинг 18 фоизи Буюк Британияда, 52 фоизи Россияда сақланмоқда. Умуман олганда эса маданий бойликларимизни жаҳоннинг қирқдан ортиқ мамлакатидagi турли илмий муассаса, музей, архив, кутубхона ва коллекционерларда учратиш мумкин.

Ҳа, халқимизнинг бой тарихи, буюк аجدодларимизнинг бебаҳо мероси билан боғлиқ не-не осори-атикалар бутун дунё бўйлаб сочилиб кетган. Уларни топиш, илмий асосда ўрганиш, илжожи бўлса, асл ҳолича Ватанимизга қайтариш — бутунги истиқлол фарзандларининг муқаддас бурчи. Биз, ҳунарманд усталарнинг теурийзодалар муҳли узукларининг нусхасини яратиш борасидаги сай-ҳаракатларимиз ҳам ана шу йўлдаги бир уринишдир.

— Уларни янгидан, бунинг устига, қимматбаҳо тошлардан ясаб осон бўлмандир? Арабий ёзувлар, тимсоллар, шакллар, рақамларни данакдек тошга ўйиш, ёзиш... Айтишга осон!

— Отиғини айтсам, иккиланган, қўлимиз чичирган пайтлар ҳам бўлди. Аммо интиланганга толе ёр. Заргарлик, умуман, ҳунармандлик жуда катта сабр-тоқат талаб қиладиган гоёт майда иш. Сизга ишоним топирилган фалон миллионлик тошини синдириб қўйсангиз нима бўлишини тасаввур қилинг. Товон тўлашга бир умр топган-тутганингиз етмаганидан ташқари, номингиз тавқи лаънатга қолади. Жарроҳ қўлини операция қилар экан, деярли ҳар гал бир хил ҳаракат ва амалиётни баҳаради. Чунки ҳамма одамнинг кўз тузилиши, томирлари, асаб тоалари қарийб бир хил. Санъаткор заргарнинг иши эса деярли бетакордир. Қимматбаҳо тошлар, дейлик, олмос, зумрад, яшма, феруза, дурни бутлаш ёки қавшларининг ҳеч илжиси йўқ. Тошга тегишли — чуқур ёки қабаир шакл бериш, муайян ёзув, тасвир ёки тимсолларни тушириш учун неча бор уни кўлга олиш, ўлчаш, чамалаш, йўниш, ўйиш, силликлаш, пардозлаш лозим. Бундай ўта нозик ишга қўл уришдан аввал қимматбаҳо тошлар ва металлларнинг ўзига хос кимёвий хосса-хусусиятларини ўрганиш, билиш зарур.

Санъаткор заргарлар, аввало, энг яхши кимёгар, физик ва математик ҳамдир. Шунинг учун бу касбнинг этакини тутганларга олий ва ўрта таълим муассасаларида, бошқа ишлар қаторида, кимё, физика, геометрия, рангтаъсир, биология каби фанлар ҳам пукта ўргатилади. Заргар ўз ишида неча хил қислота, қай хил туз ва қандай кўрғошдан фойдаланишини яхши билиш лозим.

— Сиз яратган зирак, узук, биллак-узук, тумор ва бошқа зеб-зийнат буюмлари нафақат Ўзбекистон, балки қўллаб хорижий мамлакатлардаги музейлар, шахсий коллекциялари бебаз турибди. Таниқли заргар, устоз ижодкор, санъатшунос олим сифатида қўллаб халқро кўргазмаларда ўз асарларингиз билан иштирок этасиз. Улардан олдатда қандай таассуротлар билан қайтасиз?

— Фахр-ифтихор билан десам, ишонаверинг! Негат? Сабаби — заргарлик

— Сохибқирон ва теурийлар даври асл заргарлик буюмларининг ўзига хос жиҳатлари нималарда кўринади?

— Ўн учинчи-ўн тўртинчи асрларгача асл заргарлик буюмларида кўпроқ жониворлар — қушлар, охулар, гуллар шаклидаги безаклар тасвирланган бўлса, кейинчалик уларнинг ўрнини араб имлосидаги ранг-баранг композициялар, безаклар

баҳо яшил хрезолит тош ўрнатилган қўқонаси ўттиз тишли. Тошга "Гавҳаршод бинти Гибсуддин Тархон" сўзлари ва узук ясалган сана — хижрий "802" йил йўқ ёзилган. Унинг узук қисми — бармоқча тақиладиган тилла балдоғи бизнинг давримизгача етиб келмаган.

Эронлик заргарлар меҳнатининг меъаси бўлмиш иккинчи муҳли узук Сохибқироннинг учинчи ўғли Мироншоҳ мизрога тегишли. Бодом нусха тўқ яшил нефрит тошдан иборат. Қимматбаҳо тошга "Амирул-умарон Озарбойжон

Мирзо Мироншоҳ бин Сохибқирон Амир Темур Кўрагон" сўзлари ва хижрий "725" йил рақами ўйиб ёзилган.

Ушбу осори-атикалар нафақат теурийлар даври ҳунармандчилигининг нобб намуналари, балки ўз замонасининг муҳим аҳамиятга эга ҳужжатларини тасдиқловчи юксак қудратга эга муҳли ҳамдир. 2011 йили шогирдим Мехриддин Холиков билан бирга улардан нусха олиб, юртимизда қайта яратиш шарафига муяссар бўлдик. Муҳли узуклар Теурийлар тарихи давлат музейидан жой олди.

— Уларни янгидан, бунинг устига, қимматбаҳо тошлардан ясаб осон бўлмандир? Арабий ёзувлар, тимсоллар, шакллар, рақамларни данакдек тошга ўйиш, ёзиш... Айтишга осон!

— Отиғини айтсам, иккиланган, қўлимиз чичирган пайтлар ҳам бўлди. Аммо интиланганга толе ёр. Заргарлик, умуман, ҳунармандлик жуда катта сабр-тоқат талаб қиладиган гоёт майда иш. Сизга ишоним топирилган фалон миллионлик тошини синдириб қўйсангиз нима бўлишини тасаввур қилинг. Товон тўлашга бир умр топган-тутганингиз етмаганидан ташқари, номингиз тавқи лаънатга қолади. Жарроҳ қўлини операция қилар экан, деярли ҳар гал бир хил ҳаракат ва амалиётни баҳаради. Чунки ҳамма одамнинг кўз тузилиши, томирлари, асаб тоалари қарийб бир хил. Санъаткор заргарнинг иши эса деярли бетакордир. Қимматбаҳо тошлар, дейлик, олмос, зумрад, яшма, феруза, дурни бутлаш ёки қавшларининг ҳеч илжиси йўқ. Тошга тегишли — чуқур ёки қабаир шакл бериш, муайян ёзув, тасвир ёки тимсолларни тушириш учун неча бор уни кўлга олиш, ўлчаш, чамалаш, йўниш, ўйиш, силликлаш, пардозлаш лозим. Бундай ўта нозик ишга қўл уришдан аввал қимматбаҳо тошлар ва металлларнинг ўзига хос кимёвий хосса-хусусиятларини ўрганиш, билиш зарур.

Санъаткор заргарлар, аввало, энг яхши кимёгар, физик ва математик ҳамдир. Шунинг учун бу касбнинг этакини тутганларга олий ва ўрта таълим муассасаларида, бошқа ишлар қаторида, кимё, физика, геометрия, рангтаъсир, биология каби фанлар ҳам пукта ўргатилади. Заргар ўз ишида неча хил қислота, қай хил туз ва қандай кўрғошдан фойдаланишини яхши билиш лозим.

— Сиз яратган зирак, узук, биллак-узук, тумор ва бошқа зеб-зийнат буюмлари нафақат Ўзбекистон, балки қўллаб хорижий мамлакатлардаги музейлар, шахсий коллекциялари бебаз турибди. Таниқли заргар, устоз ижодкор, санъатшунос олим сифатида қўллаб халқро кўргазмаларда ўз асарларингиз билан иштирок этасиз. Улардан олдатда қандай таассуротлар билан қайтасиз?

— Фахр-ифтихор билан десам, ишонаверинг! Негат? Сабаби — заргарлик

► Турмуш

Замонавий жамиятда тирик етим ўсаятган мурғак қалблар тақдири барчани сергак тортириши даркор. "Оила" илмий-амалий тадқиқот маркази томонидан ташкил этилган "Яраштирув комиссиялари" маҳалаларда қанчалик фаоллик билан иш юритмасин, иш ажримгача етиб бормоқда.

Бир олманинг икки юзи

Ажримдан энг кўп азият афсуски, болалар зиммасига тушмоқда. Кексаларимиз қуноқлик билан қўшининг ҳами бузилмасин, чирқиллаб қолади, дейишади. Эридан ёки хотинидан шикоят қилган инсонга сабрий бўлишни тиллаш ўрнига, "ажраш — қутулсан" дейимиз. Ажрим кўпайишига бутун ким кўпроқ айбдор? Эри ё хотини? Аксариятимиз оилада тотувлик йўқлигига аёлларни айблаймиз. Аммо эркеклар-чи? Унинг бош устун бўлган эркеклар бутун ўз вазифаларини тўлиқ адо этияптими? Оиласига ҳар тарафлама ўрнатилган олаптими? Ҳар қадамда қизларни оилага тайёрлаш ўқув марказлари бор, аммо эркеклар борасида бу каби эълонларга кўзимиз ҳеч тушганими?

"Оила" илмий-амалий тадқиқот маркази томонидан 2018-2019 йиллар давомида қўллаб тадқиқотлар ўтказилиб ва уларда аниқланган муаммолар ичида айнан эркекларга боғлиқ бир қатор жиҳатлар намоён бўлди. Ажралиш ҳолатлари кўп бўлган вилоятларда оиладаги доимий жанжал ва моҳаролар, эр-хотин ўртасида бир-бирини тушуниш ва тотувликнинг йўқлиги (22,5 фоиз) асосий сабаблар сифатида кўрсатилди. Қўринадики, муастаҳкам оилани барпо этиш ҳам эркекка, ҳам аёлга тенг боғлиқ жараёндир. Одатда эркеклар руҳу қўядиган алкогольизм (11 фоиз) ҳам эканлиги оилаларнинг дарз кетишига сабаб бўлмоқда. Ичадиган эрга тоқат қилиб яшайдиган аёлларнинг саноқли эканини инобатга олсак, бу ҳам муастаҳкам оила яратишга жиддий

қараш борлиги маълум бўлди. 57 фоиз йигитлар "отанаси бадавлат қизга уйлانган йигитларнинг ҳаёти моддий қийинчиликсиз ўтади" деган тасаввур ва қайнога-қайнонинг қўвеига берган ёки қилган моддий қўмагига ишониб қолиш, оилани моддий жиҳатдан муастақил таъминлашда масъулият ҳис этмаслик каби хусусиятлар шаклланганлигини тадқиқот натижалари кўрсатди.

Аслида аёлнинг, фарзандларнинг моддий таъминоти тўла эр бўлинда эканлиги жамиятда қабул қилинган одадий қоида. Қўвёллик даъвогарлар отасининг пулига, оиласининг қудратига ишониб эмас, пешона тери, билими ва кучи билан муастақил, асосийси, ҳалол пул топиб, топганининг қадрига етгандагина "оила бошлиғи" деган номга сазовор бўлиши табиий. Чунки, эркек кишининг энг катта бурчи ўз қарамоғидагиларнинг ўзгаларга қарам бўлиб қолишига йўл қўймаслигини. Сўров натижасида айрим йигитларнинг муастақил фикрга эга эмаслиги, улар учун қарорни гарчи воёга етган бўлса ҳам, отанаси қабул қилиши оилада катта муаммоларни келтириб чиқаради. "Улғаймаган" йигитлар қандай қилиб бўлажақ ўз фарзандига муастақил тарбия бера олади?

— Ҳеч ким ажрашиш ниятида турмуш қўрмайди, — дейди руҳшунос Зебунисо Аҳмедова. — Кимдир ё аёлга, ё эркекка салбий таъсир ўтказиши ва оқибатда оилада турли хил тушунмовчиликлар бошланади. Одатда қизларимизни ҳаётга, оилага тайёрлашга қўйиб, ўғилларимизга кел-

тўсқинлик қиладиган иллат экани аён бўлади.

Оилада эркекнинг ижтимоий пастилиги — фожеадир. Эркакнинг ўрни, ўз маъёи бўлмаган экан, оиланинг муастаҳкамлиги узокқа бормайди. 400 га яқин уйланмаган йигит орасида йигитларнинг оилавий ҳаётга тайёрлик даражасини аниқлашга қаратилган сўровлар ўтказилганда, 44 фоиз йигит тасаввурда оилада фарзанд тарбиясига қақат аёллар масъул деган

ғанда "пул топса бўлди-да", деймиз. Оила қурган йигитлар кимга қандай умумида қилишни билмай аросатда қолади. Аёлнинг шу оилада палак ёзиб кетиши учун ҳам эрининг ўрни бўлакчадир. Фарзандларимизни тарбиялаш чоғида оиланинг муқаддаслигини ҳам бот-бот қўлига қўйишимиз шарт. Тўзиб кетаётган оилани сақлаб қолишга эришмоғимиз даркор.

Феруза РАҲИМОВА,
журналист.

► Ҳамкорлик

Ижодкор-зиёлилар форуми

Туркменистон пойтахтида "Ҳамкорликнинг умумий гуманитар ҳудуди: маданият, фан ва таълим соҳасида мулоқот" мавзусида МДҲга аъзо давлатлар ижодкор-зиёлиларининг форуми бўлиб ўтди.

Унда Ўзбекистон, Россия, Туркменистон, Қозоғистон, Қирғизистон, Тожикистон, Озарбойжон, Арманистон, Украина, Беларус ва Молдова каби мамлакатларнинг икки юздан ортиқ илм-фан, таълим, маданият соҳаларида фаолият олиб бораётган етакчи мутахассислари, вакиллик ва идоралари, халқаро ва жамоат ташкилотлари вакиллари иштирок этди. Форум иштирокчилари фан, таълим, маданият соҳасида ўзаро ҳамкорлиги янада муастаҳкамлаш, кўптармоқли ахборот алоқаларини шакллантириш, ёшлар билан ишлашдаги инновацияларни эндошувлар форум қатнашчиларида катта қизиқиш уйғотди.

Назозат ЮСУФҲОНОВА.

Ушбу мақола Ўзбекистон Республикаси Олий Мажлиси ҳузуридаги нодават-нотижорат ташкилотларини ва фуқаролик жамиятининг бошқа институтларини қўллаб-қувватлаш Жамоат фонди томонидан давлат субсидияси ажратилган "Ҳаракатлар стратегияси — юксалиш стратегияси" номили лойиҳа асосида chop этилмоқда. (C/27)

Бош муҳаррир
Абдурасул ЖУМАҚУЛОВ

Газета